

KAITSE KODU!

14. september 1929

NR. 37

Hind 20 senti

Tänases numbris:

- M. Morrison:* 300 aastat Altmargi rahust.
Eevalt Viskel: Punane „Pioneerid“.
Höbe: Tallinna maleva ja Riia kaitseliidu polgu laskevõisflused.
Helene Jofani: Naise ülesandeid kodukaitsjana.
— Prints-džentlmen.
Käsper Kustus: Kolga-Jaani malevkond laagris.
Varia.
Mailo Talvio: Kured (järg).
Male.

A. Tõnisson & Ko.

SUURIM TÖÖSTUSLIK JA KAUBANDUSLIK ETTEVÕTE ERIALAL

Tallinn, Rüütli tänav 28/30

Telef.: Kab. 25, kontor 4-80, era-telefon 11-83 Telegrammi aadress: „TÕNISKO—TALLINN

TÖÖSTUSE OSAKOND: Keskküte, vesivarustus, kanalisatsioon: majadele, saunadele, supelusasutustele, meiereidele jne. **Kaevude puurimine käsitsi ja jõuga. Auto-geeniline metallide keetmine. Sepa- ja masinatööstus.**

LAOD: Meie ladudes on alati saadaval suuremal arvul kõiki meie tööstuse alasse kuuluvaid materjale, nagu: **Torud, mustad ja tsingitud. Katla-, malm- ja tsementtorud ja neile kuuluvad ühendusosad. Vannid, klosetid, kőõgikausid, armatuurid, kraanid, ventiid. Kási- ja jõupumbad sūgavvee- ja harilikkudele kaevudele jne.**

KAITSEKOLLEKT

Tellimishind: aastas 6 krooni,
poolaastas 3 krooni, veerand-
aastas 1 kroon 50 senti, kuus
50 senti.

Üksiknumber 20 senti.

Kuulutuste hinnad: $\frac{1}{2}$ lehek.
teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagu-
mise kaane välisküljel Kr. 80,
teksti järel Kr. 40 ja kaante si-
sekülgedel Kr. 60. — Vähemad
kuulutused proportsionaalselt
odavamad.

Nr. 37.

Ilmub üks kord nädalas.

Toimetus ja talitus: Tallinnas, Kaarli län. 8, Kaitseleidu staabis. Tel. 370. Toimetuse kōnetunnid igal äri-
päeval kella 10—12 e. l. Kaastõõ arvatakse ainult siis tasu alla, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tar-
vitamata ja tagasisaamiseks markimata käskkirju alal ei hoita.

Väljaandja: Kaitseleidu peastaap. Vastutav toimetaja: kol.-lt. J. Maide. Tegev toimetaja: L. Sõerd.

Soovitame häid paberosse

MANON—BAAR—STELLA—DIVA

„Laferme“

300 AASTAT ALTMARGI RAHUST.

16. sept. 1629. langēs Lõuna-Eesti Rootsi valitsuse alla.

Rootsi kuninga külaskäik käesoleva aasta suvel Tallinna ja Riiga ei elustanud üksi rootsiaegseid mälestusi, ta langes ühte ka aastaarvuga, millal 300 a. eest Lõuna-Eesti saatus kauemaks ajaks otsustati. Altmargis 16. sept. 1629. a. tehtud rahulepingu järele pidi Poola kuningas Sigismund III Liivimaast loobuma, esialgu küll 6 aastaks, tegelikult aga jääda-valt. Seega vabanesid Rootsi väed otsekohestest lähematest vaenlastest ja Rootsi kui vägevaima põhja-maade suurriigi poole pöördusid kõikide parajasti käimas olevast kolmekümneaastasest sõjast osavõtjate pilgud. Verisele ususõja lahinguväljale võis ilmuda „lumekuningas“ ja kimbatuses olevate Põhja-Saksa protestantlikkude vürstide värvate alt võidi kanda lahinguväli Lõuna-Saksamaale: päästeti usupuhastus.

Gustav Adolf oli 1611. a. Rootsi troonile astudes pärinud sõjad Vene ja Poola vastu, mis kestsid nimetatud Altmargi rahuni, seega kokku 18 aastat. Tsaar Mihail Feodorovičiga tehti küll Laadoga ääres Stolbovos 1617. a. rahu, kus G. Adolf tabavalt tähendas, et nüüd ometi „moskoviitlane on paigutatud oja taha, kust tal on raske üle saada.“ Poolaga aga kestis sõda edasi ja viimased kümmekond aastat väga veriselt.

Põhja-Liivimaa oli küll Rootsi valitsemisel, kuid rahvusvaheliseit veel Poolale kuuluv, kuna viimane polnud end sellest ütelnud lahti. Võitluse viimane järk algas siis 4. aug. 1621. a. Riia piiramisega ja pommitamisega ja linna viivate vete sulgemisega, kusjuures rootslased heitnud linna päevas kuni tuhat

kahurikuuli. G. Adolf olnud ise tihti laskekraavides, pannes oma elu hädaohtu. Kord tapetud tema kõrval pealik Stackelberg, kus veri kuninga peale pritsinud*), kord lennanud linnast lastud kuul kuninga telki ja viimase peast mööda **). Rootsi poolt oli linnale tehtud allaandmisettepanekuid, mida linn siiski ei võtnud vastu rootslaste poolt purustatud vallid parandati, nende tormijooksud löödi tagasi. Et linn G. Adolfi ettepanekut rahu asjus vastu ei võtnud, ei võtnud G. Adolf vastu ka linna poolt pakutavat vaherahu, sest linn olevat Rootsi kuninga üteluse järele end teinud Poola toetuspunktiks ja ta tulevat alla heita või hävitada. Vahepeal oli rootslaste poolt alla heidetud Düüna-jõe suus asuv kindlus, seepärast polnud Riia vastupanek kuigi pikaajaline: ligi pooleteisekuise piiramise järele otsustaski linna magistraat ühes gildidega ja Poola ametnikkudega alistuda Rootsile. Linnale anti selle eest omajagu soodustusi: kõik vabadused ja õigused jäeti alles ja lubati vabalt lahkuda Poola ametnikkudel ja jesuiitidel. 16. sept. sõitis G. Adolf pidulikult linna, kirikutes peeti tänujumalateenistusi, Peetri kirikus jutlustas kuninga juuresolekul tuntud tollaegne kuulsus ülemõpetaja Hermann Samson. Nii oli sõjas antud tähtsaim otsus.

Kuid see Poolat kaugeltki veel ei heidutanud, kuna aga Rootsil oli vaja võite edasi arendada. Nii jäeti Riiga linna kaitseks garnison, kuna G. Adolf ise tungis Kuramaale ja okt.-kuu alul heitis alla Miitavi. Ka poolakad ei maganud: nad vallutasid väinal Üksküla ja ähvardasid rootslasi seljatagant. Seega olid viimased sunnitud seekord tagasi tõmbuma, kuid see sündis nii julgelt, et G. Adolf tagasi kutsus oma mõisaid vastu võtma need maalt põgenenud aadlisoost liikmed, kel seks õigus ***).

Idapoolsel Liivimaal viibisid siiski veel igal pool Poola väeosad ja järgmisel aastal nihutati Rootsi võitude piirkonda ühtelugu kaugemale. Seepärast võis ka G. Adolf sõita Rootsi, kus ära peeti riigipäev ja lubati sõja edasipidamiseks kuningale nõusolekut ja raha. Nii näeme 13. juunil 1622. a. G. Adolfi uuesti vägedega Düüna suus maanduvat, siit Riia ja Miitavi alla minevat. Selle käigu tagajärjeks oli ka sõjariistaderahu 1. aug. kümneks kuuks.

Rootsi tugev merivägi ei olnud tegevuseta. 1623. a. ilmus G. Adolf Danzigi alla ja suutis selle linna teha erapooletuks. Uue võidu järele tuli uus vaherahu, esiteks kuni 1624. a. 1. juunini ja selle järele veel üheks aastaks ****). See oligi kõige pikem vaherahu, sest jäädavat rahu ei suudetud luua võitlejate poolte vahel. Rahumõttega olid küll Poola seisused päri, kuid nõudsid siiski tagasi äravõidetud Liivimaad. Seega ei leppinud omalt poolt Rootsi, sest maa oli ikkagi Poolalt võidetud sõjariistadega ja tegelikult rootslaste käes. Nii venisid rahuläbirääkimised pikale ja ei annud tu-

lemusi, kuigi seks püüti luua pinda ja peeti läbirääkimisi.

Et Poola võidulootusi ei jätnud, näitab asjaolu, et vaherahu lõppemisel määrati Liivimaal tegutsevate Poola vägede ülemjuhatajaks tollaegne Poola kuulsus, ligi 70-aastane rauk Sapieha, olgugi, et ta ise vastu oli seisnud. Sellega polnud aga rahul endine väejuht Radzivil ning sellekohaste tõenduste järele olevat väejuhatajate vahetamisest tekkinud hõõrumised palju kaasa aidanud Liivimaa kaotamisele. See vastu oli aga G. Adolfil tugev seljatagune Rootsi riigipäeval, kes ei keelanud ei raha ega mehi sõja edasipidamise puhuks — harilik nähe hiilgavate võitude ja väejuhataja kuulsuse tagajärjel. Ka rootslaste pool läks vaherahu lõppemisel sõjategevus uuesti elavaks. 30. juulil 1625. a. oli G. Adolf uuesti 76 laevaga ja 8000-mehelise väega Riia all, jätkates sõjakäiku poolakate vastu.

Kuid poolakad tulid lüüa välja ka Ida-Liivimaalt. Selleks anti Rootsi väejuhatajale Gustav Hornile käsk sõita Soome, koguda seal uut lisaväge, sellega maabuda Narvas, siit liikuda Tartu alla ja see vallutada. Nüüd nähti ka Poola poolt järeleandmist. Nii oli Poola kuningas küll Tartu starostile Ernst Dönhofile annud voli rootslastega astuda läbirääkimistesse, kuid Tartut ennast mitte alla anda. Ka see järeleandmine oli sündinud hädasunnil, sest sama aasta juulis G. Adolf oli vallutanud Kukenosi piiramise teel. Nimeetatud piiramisest kõneldakse lugusid, mis tõendavad G. Adolfi alalistes elukardetavates hädaohtudes viibimist. Kukenosi lossis tahtnud jesuiidid G. Adolfi surmata lossi õhkulaskmisega. Viimsel silmapilgul annud aga keegi poolakas sellest kuningale teada ja juhatanud kätte keldri, kuhu oli veeretatud 30 tunni püssirohtu, mille juures põlemas tulelont.

15. aug. 1625. a. ilmusid Rootsi väejuhatajad Gustav Horn ja Jakob de la Gardie ühes 4000 jalamehe ja 1100 ratsanikuga Tartu alla, nõudes selle alistumist. Algas linna piiramine. Tartu oli küll Poola väejuhatajalt Radzivililt palunud abi, seda aga mitte saanud. Kuid Tartu vastupanek polnud kuigi pikk, kõigest 10-päevane. Niipea kui Riia värv oli purustatud ja turu ääres mõned majad pommitamise tagajärjel olid hakanud põlema, järgnes allaandmine 26. aug. õhtul. Hariliku viisi järele said ka siin Poola ametnikud ja linnas viibivad jesuiidid vaba lahkumise võimaluse. Tartu allaandmisele järgnesid teised Tartumaal asuvad lossid, kes seni tunnustanud Poola valitsust.

Poola kätte oli jäänud veel Liivimaa lõuna-ida-poolne nurk, kus jätkati väekogumist palgalistest sakslastest ja leedulastest Dünaburgis ja selle ümbruses. See asjaolu sundis Gustav Adolfi Leedu piiridest tõmbuma tagasi Kuramaale Miitavi ümbrusse. Sel teel vallutati Bauske. Nüüd teatasid ka poolakad, et nad on valmis astuma rahuläbirääkimistesse. Kui aga Rootsi saadikud selleks saadeti teele, võeti need kinni ja peeti Radzivililt poolt kuu aega vahi all. Nii nurjusid läbirääkimised ka seekord.*)

*) Geijer, III, l. 111.

**) Chr. Kelch, lehek. 525.

***) Gadebuschi järele.

****) T. Hjörn, lisa 4 ja 5.

*) T. Hjärni lisa, 8 lehek.

Sapieha tundis end Dünaburgis olevat kaunis julge ja arvas isegi rootslasi võivat suruda. Seks saadetigi Sapieha poeg Stanislaus väesalgaga teele Riia poole. Kuid plaanid said rootslastele teatavaks ja Stanislausele läks vastu Gustav Adolf ise. Kokkupõrkel said poolakad lüüa otsustavalt. Jälle kõneleb ajalugu G. Adolphi liiga suurest julgusest: ta asunud alati kõige hädaohhtikumal kohal, nii et ka siin tema all hobune saanud surma. Nüüd tühjendasid poolakad muu Lõuna-Liivi osa, tõmmates end üsna Dünaburgi ümber kokku.

Kuigi Liivimaa saatus oli niihästi kui täitsa otustatud, lootsid poolakad siiski veel Kuramaad võivat kaitsta, sest kuigi Kuramaa oli hertsogiriik, ta oli Poola mõju piirkonnas. Selle vastu tegid rootslased ka kõik, et poolakate plaanid võimalikult viimseni ajada nurja. Kui nüüd saadi teada, et poolakad jäävad talveks 1625./1626. a. Semgalliasse laagrisse, tõttas G. Adolf sinna ja pani ette teha rahu ühes Liivimaa ja Kuramaa äraandmisega Rootsile. Sapieha oli lootnud Radzivilli abi peale, kes oli kõigest paarikümne versta taga, kuid Poola abipalujad langesid rootslaste kätte vangis ühes appikutsumise kirjadega. Sapieha poolt läbimurdmiseks väljasaadetud väesalk hävitati täielikult, poolakate laager puistati laiali ja poolakad olid sunnitud põgenema, jättes maha üle poolteise tuhande mehe surnutena. Ka Radzivil põgenes Poolasse ja nüüd võis G. Adolf sõita Stokholmi oma vahepeal ärasurnud ema matustele. Kuna aga Kuramaa hertsog oli tüdinenud alalistest võitlustest Kuramaa pinnal ja oli avaldanud soovi jääda erapooletuks, toodi Rootsi väed Liivimaale tagasi, kuid enne suudeti siiski sõlmida rahu, kuigi ainult pooleks aastaks.

Poola-Rootsi sõjalised kokkupõrked enne Altmargi rahu on kinolindi taoliselt kirjud. Vaevalt oli kuuekuine vaheerahu möödunud, kui Miitavi alla ilmusid Poola poolt Sapieha, Rootsi poolt Jakob de la Gardie. Mõne äpardanud väiksema kokkupõrke järele tõmbusid rootslased Liivimaale, neile järgnesid poolakad.

Jälle vaheerahu, seekord ainult mõnenädalane: ikka kirjumaks läks heitlemiste pilt. Küll peeti 1626. a. oktoobris läbirääkimisi jäädavaks rahuks, kuid seegi nurjus poolakate vana laulu pärast, antagu ikka tagasi neile Liivimaa. Üsna läbirääkimiste ajal olid poolakad tunginud kallale Suntselile, sellele vastanud rootslased kallaletungimisega oma poolt ja Rakiški põletamisega Leedus. Jälle rahuläbirääkimiste algatamine, jälle nende nurjumine, kuid 9. jaan. saadi see siiski sobitada kuni sama aasta juunikuuni.

Rootsi-Poola heitlemised Liivi-Kuramaal enne Altmargi rahu näitavad ägeduselt elu ja surma vahelist võitlust, olgugi et sõda peeti mõlema võitleja poole riigi kangeimjal rajal. Nii kestavad edasi viirastuste

taoliselt vastastikused sõjasõidud. 1627. a. suvel marssisid Dünaburgist poolakad uuesti suuremate vägedega Liivimaale, Sapieha, Kukenosi, Gasilevski Selburgi poole. Vastulöökkide tagajärjel aga langes Selburg rootslastele. Selle järel ähvardasid poolakad Dahleni alt Riia. Gustaf Horni Koiva jõe piirkonda ilmunisega kadusid küll poolakad, kuid ilmusid talve tulekul uuesti ja suutsid isegi Horni lüüa. See näis olevat haavav Gustaf Adolfile, kelle vägede löögi-kuulsus oli seisnud seni väga kõrgel, ja 1628. aasta märtsikuus teatas ta kirjateel etteheitvalt Jakob de la Gardiele, et kui maavalitsejad kohal korda ning välist julgeolekut maksma ei pane, siis Liivimaa Rootsile võib minna kaduma. Ühes sellega pani ka kuningas Jakob de la Gardie ette kõik sõjalised asjad jätta hoopis Horni hooleks, endale aga võtta kodanikkude asjade juhtimine.

Olgugi et Horn ei teadnud, et tal on suurim kuningas usaldus, näitas ta end suurima löögimehena. Ta oli vahepeal käinud Tallinnas, siit toonud uut väge ja lõi Erla juures Aderkassi läbi Lemsali ja Võnnu juures ise Poola väesalku põgenema. Poola väeosa juht Gasilevski taganes Kuramaale, kuna rootslaste laager löödi Lennenvardenisse. Oli oodata uut rootslaste tungi Kuramaale. See sundis Kuramaa hertsogi astuma vahele. 24. detsembril 1628. aastal läks korda teha vaheerahu, mis pikendati esiteks 4. juunini ja siis 1. augustini. Et rootslastel oli ka võite Preisimaal, nende poolt olid võidetud kuulsaimad orduaegsed lossid — Elbingi, Marienburgi ja Dirschau — siis nihkus rootslaste sõjaline 30-aastase sõja väljale liigemale, olgugi et Rootsi-Poola sõda oli võitlus Läänemere idaranna eest kahe suurriigi vahel omaette. Nii hakati lootma, et Kesk-Euroopa heitlemistes hakkab lööma kaasa Gustaf Adolf, kuid seks oli vaja tema käed Poolast vabastada. Nii läkski korda Prantsusmaa abiga 16. sept. Altmargis Rootsi-Poola vahel esiteks 6 aastaks teha rahu, mis selle lõpmisel kujunes jäädavaks.

Aga missugune nägi välja nüüd Rootsi? Ingeri oli juba Stolbovi rahuga jäänud Rootsile, Altmargi rahuga omandas ta Liivimaa ühes Riiaga, peale selle veel Preisimaal Elbingi, Braunsbergi, Pillau, Memeli j. t. Rootsi maaalad ulatusid rõngana ümber Läänemere, viimane oli saamas täieliselt Rootsi sisemiseks järveks, Rootsi valitses suuremat osa Läänemere kaldaid, peale Saaremaa, kus veel oli maksmas Daani võim, ja Kuramaa hertsogiriigi.

Meie maa aga läks vastu rahulikumale edenemise ajale kuni suure põhjasõjani, kus uus laastamine maa rüüstas palju põhjalikumalt kui see oli sündinud Rootsi-Poola sõja ajal.

M. Morrison.

PUNANE „PIONEERIA”.

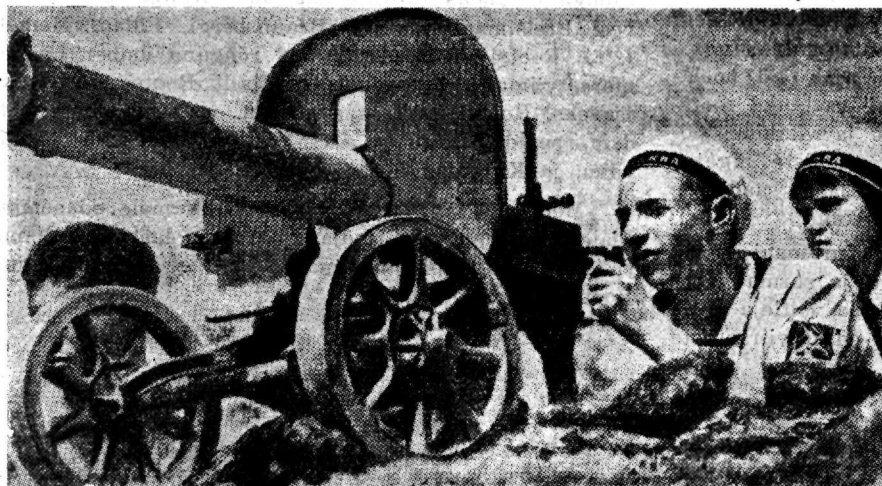
2.300.000 Nõukogude skouti — „punased pioneerid”.

Enamus meist on vististi näinud ühe Inglise kari-katuristi pilti, mille on toonud juba ammugi meie aja- kirjajad:

Maailma suurima linna, Londoni, plats. Mituküm- mend autot ja teisi sõidukeid. Tuhandeid jalakäijaid. Esiplaanil — uhke mitmehobuse kaless. Selles istub Inglise kuningas oma perekonnaga. Aga platsi päris- keskel — Inglise politseinik ülestõstetud kepikesega. Ta märguandel on peatunud kogu liikumine. Ka kun- inglik sõiduk ootab kannatlikult, kuni politseinik langetab kepikese märgiks, et liikumine võib alata. Ja inimesed, sõidukitejuhid, tuhanded inimesed, kunin- gas, Inglise „hea kuningas“, naeratades vaatlevad kooli- ruttavat päris harilikku poisipõngerjat, kes tähtsal näol sammub üle platsi. — Pildi allkirjaks on: „Tema majesteet laps...”

Ja vististi kõik oleme näinud ka teissuguseid pilte: painavalt rusuvaid ülesvõtteid, joonistusi Moskva, Le- ningradi, Simbirski, üldse Nõukogude Vene uulitsa- laste armeest. Oleme näinud pilte ja lugenud, kuidas sajad-tuhanded koduta lapsed seal hulguvad linnades, teedel; kuidas sealne GPU, miilits ja sõjaväedki korral- davad neile haaranguid, kus neid väikesi, tulevase kom- munistidema kodanikke lihtsalt vangistatakse, ikka tuhandetekaupa, suletakse vahisõdurite valve alla, kuni nad saadetakse „töölaagritesse“, mis pole midagi muud kui kõige harilikumad, s. t. julmad, mustusest kubisevad Vene vangilaagrid. Kes on käinud pärast- revolutsiooniaegsel Venemaal, selle reisimälestustes on esikohal ettekujutus nüüdsetest Vene lastest: häbema- tud, närused, mustad, alatasa askeldavad ja käratsevad, roppusi kõnelevad, kasimata põngerjate salgad.

Aga peale selle kasimatute põngerjate armee mä- letab ta nüüdselt Venemaalt veel hoopis iseliiki lapsi: komsomole ja n. n. punaseid pioneere.

Pioneeride sõjamäng.

Õeldagu ja luisatagu mis tahes (N. Venest kõnel- des satutakse pahatihti seda tegema), see liik lapsi on hoopis erinev tollest esimesest viletsuse armeest. Jaa, nende väljendused on küll ka õigei tihti soolatud seal maal üldse nii harilikkude vägisõnadega, nende silmis võib viguotsija leida ka jultumustki, nad ei vasta ehk meie paljude inimeste (kähjuks!) idealiseeritud — õr- nale, „viisakale“, magusale — lastetüübile. Nad on hoopis erinev noorpõlv, enneolematu noorpõlv. Nõuko- gude noorus. Oma ühtlases vormiriietuses, nähtavas enesetundes, venelaste kohta nii ebaharilikus külm- praktilisuses ja distsiplineerituseski, seejuures teata- vas allakriipsutatud hoolimatuses jätvavad nad mitte sugugi halva mulje. Nad näivad elujulgetena — need punased pioneerid ja nooremad komsomoltsid.

Jaa — miks ei peakski nemad — aga ainult see hästiriietatud, punaseid kaelarätte kandev osa Nõuko- gudema noorsoost — end tundma hoolimatult pere- meheliikkudena, julgetena, väljendama kindlust? Nad on ju tunnustatud ka „majesteediks“, neid on hellita- tud, hellitatakse veel, neile antakse ametlikult ainu- jumala Marksi ainuprohveti Lenini „päranduse hoidja ja testamenti täitja“ aunimi.

Kommunistlikud võimumehed, nähes märkidest, et nende valitsemisaeg Venemaal ei lõpegi niipea, algasid noorsoo koondamisega kommunistlikkudesse organisat- sioonidesse juba oma esimestel valitsemisaastatel. See- juures oli neil tagasihutajaks teadmine, et lapse hing on mitu korda vastuvõtlikum täiskasvanu omast ja et sinna võid — lapse kriitikatunde puudusel, noortele omasel entusiasmil ja uudusjanul, ajalooliste suur- sündmuste keeriste rohkusest tingitud, valulisel tõetsimisel — istutada jäädavalt mõnegi immitseva idee, panna sinna idanema mõtteid, rahul- olematust ja vihkamist „koda- nlike“ maailma vastu, mis vajaline kommunistliku ideede püsimiseks üldse. Neil kaalutlustel asutati kuulus „Komsomol“ (Kommunis- tiükski sojus molodosti — kom- munistlik noorsoo liit), kuhu võe- ti vastu 12—18-aastasi noormehi ja tütarlapsi. Milliseid teeneid see organisatsioon kommunistli- kule korrale on näidanud ja milli- seid lootusi talle pannakse, sellest ehk tulevikus mõni teinekord. Täna aga peatume pikemalt veel nooremate, 7—15-aastaste noorte kommunistliku organisatsiooni, „punaste pioneeride“ (nimetata- ke seda organis. vahel ametlikult ka „Pioneeriks“) juures.

Punaste pioneeride organisatsiooni esimesed rakuksed kutsuti ellu Moskvast, Krasnaja Presnas, 1922. aasta varakevadel. Nad said oma aluse endisest skoutide rühmast, loodi täiesti skoutide organisatsiooni eeskujul, võttes üle sellelt enamuse kombeid, mis püsivad punastel pioneeridel tänaseni: nii laagrilõkete ääres vestlemine, sõlmede tähendus, üksikute rühmade nimetamine lapselikult kõlavate nimedega. Üle võeti ka riietus: skoudipluus, kaelarätt, lühikesed püksid, riim — ainult kaelarätti sunduslikuks värviks tunnistati punane ja mõned rühmad on ka pluusile mõnede nõopide ja õmblustega püüdnud anda rohkem töölispluusi nägu.

Peaaegu ühel ajal Krasnaja Presna rühmaga tärkasid punaste pioneeride rühmad, s. t. organiseeriti skoutide rühmad p. pioneeride salkadeks ümber mitmes teiseski Moskva rajoonis. Ja juba 1922. aasta hiliskevadel sündis sama Peterburis, Ukrainas ja Kaukasuses. Nüüd pööras ka hariduskomissariaat ja kompartei tähelepanu pioneeride organisatsioonile. Tunti ära, et siit võib areneda komparteiile suur jõusalg, kui seda ainult kommunistlike kasulikkult organiseerida. Nii tehtigi. Eriti agaralt a. 1924, varsti pärast Lenini surma, mil leiuatati loosung: „Lenin on surnud, elagu ta järeltulijad!“ Selle hüüdsõna alla hakati koondama noori, ja see „Lenini kutse“ on jäänud „Pioneeria“ hüüdsõnaks seni. A. 1924 oli „Pioneerial“ juba 1 miljon liiget, praegu 2.300.000, kes jagunevad 49.070-sse rühma. Peale „Pioneeria“ on veel kommunistlik noorte organisatsioon „Oktjabrjata“ (s. o. oktoobrilapsed), millel on 320.000 liiget. Peab aga tuletama meele, et SSSR-is on pioneer-ealisi lapsi üldse umbes 19 miljonit, nii et „Pioneeria“ ja ta haruorganisatsiooni on suudetud tõmmata kõigest vahest 15 protsenti Nõukogude maa noorsoost.

*

Eelläinud pühapäeval algas Moskvast punaste pioneeride suur kongress või „kokkulend“, nagu see ristiti ametlikult. Venemaa igast äärest sõitis sinna üle 7000 noore delegaadi. „Kokkulend“ teostati

Usbekistani pioneerid.

Mongooli pioneerid

kompartei lugematute harude abil nii suurejooneliselt, nagu seesuguseid meeletulemisi osatakse korraldada ainult Nõukogude Venes. Kongress jaotati lihtsalt ruumi küsimusel mitmeks haru-kongressiks, kus siis kordamööda käisid kõnelema Nõukogude kompartei suured. Suurt rõhku pandi eriti noorte tutvustamisele sõja-asjandusega. Selleks veeti neid vaatlema Moskva ringkonnas korraldatud punaväe manöövreid. Edasi kirjutati pidulikult alla lepingule „Pioneeria“ juhatare ja „Aviohimi“ vahel, et tulevikus hakkavad mõlemad tegutsema kõige lähemas koostöös. See tähendab õieti „Pioneeria“, millisesse organisatsiooni püütakse tõmmata kogu Venemaa noorsugu, seadmist puhtsõjalisele alusele ehk teiste sõnadega: kogu Venemaa noorsoo militariseerimist selle sõna kõige otsekohesemas mõttes.

Juba kongressi või „kokkulennu“ kavaski olid laskevõistlused ja teisigi sõjalisi võistlusi ja Nõukogude lehed ei väsi kiitmast oma noorukete osavust ning saavutusi. Võib aga kujutada ette nende 15-aastaste püssimeeste vaimustust asja vastu, kui tuletada meele nende kongressi resolutsiooni, milles leiduvad laused: „oleme alati valmis kuulipüsside abil täitma Lenini testamenti“, „oleme valmis minema rünnakule, et vabastada kapitalistide ja hirmuvalitsuse alt meie kollaseid vendi Hiinas...“ Nii oskavad kommunistid endale kindlustada tulevikku, nii oskavad nad kasvatada uut, kommunistlikku inimpõlve.

Olen juba varem mitmel puhul väitnud, et tõsine kommunismi hädaoht ei seisa nii palju ta idees ega ka praeguse põlve kommunistide urgitsemises ja maailmavallutamise kavatsustes kui just uues Vene inimpõlves, kommunismi õhkkonnas ja valitsuse all valmivas inimpõlves. See uus põlv ammutab iga väiksemagi teadmise, iga väiksemagi taju ainult kommunistlikkudest allikatest. Ta ettekujutised välismaailt ja maailmast üldse on ainult seesugused, nagu seda õpetab kommunism. Välismaailt, vaba südametunnistuse ja tõekspidamiste maailmast, ei pääse Venemaale ja ühtki teadet, ühtki õpetust,

Pioneerid-kütid.

ühtki lõhnagi, kui et seda ei võltsitaks või väänataks seesuguseks, nagu see on kasulik kommunismile. Vana, veel teissuguseid aegu näinud põlv aga oma hirmutatud tardumuses ja moraalses ning füüsilises läbipeksetuses ei suuda ega püüagi seada mingisugust vastukaalu uuele, kommunistlikule ideede maailmale. Niisuguses õhkkonnas valmib aga uus põlv inimesi, võrsuvad üles kümned miljonid inimesed, läbi imbutatud ainult kommunismist, kõik oma tajud, töökspidamised, mõisted ammutanud ainult kommunismist. See kommunistlik osa inimkonna kehas — see on suur tuleviku küsimusmärk. Ja ka hädaoht. Ning mina isiklikult ei jõua küllalt imestada, miks „kodanlikes“ maailmas nii vähe mõeldakse tolele hädaohule.

„Pioneeria“ aga on kommunistidel just mõjuvaim vahendeid noorsoo täielisemaks „kommuniseerimiseks“.

Peaaegu ühel ajal ülevenemaalise pioneeride „kokkulennuga“ peeti Moskvas ka ülevenemaaline punaste pioneeride kongress. Noh — väga palju neid välismaa pioneeride saadikuid just ei olnud — mõnedkümmend inglasi, prantslasi, tšehhe, norralasi, sakslasi, hiinlasi ja mõni neegrijõmpsikaski oli Ameerikast kohale veetud. Aga neistki jäi osava korralduse tõttu Vene lastele mulje, et „Pioneeria“ olevat kogu maailmas võidukäigul. Ja välismaa lastel lasti vuristada maha päheõpitud kõnesid, milles ikka ja jälle kinnitati väsimatult, et Nõukogudemaa olevat ainuke heakorraline riik. Mujal olevat ainult orjus, vägivald, hirmuvallitsus....

Toon „Pionerskaja Pravda“ järele selle kongressi kirjeldusest katkendi:

„Vaata — seal nad istuvad Andrei (endises keiserlikus lossis. E. V.) saalis. Kuulavad aruannet. Pruunid sinisilmalised siberlased, uraallased, väikesed ukrainlased, tasanäolised mongoolid, burjatid, jakuudid, kirgiisid, kamtschatkalased... Paar neegripoisikest: käharad, mustad, paksuhuulised, aga ka punase kaelarätiga. Noored rootslased, sakslased, inglased. Väikeste kaukaaslaste teravad, tumedad näod. Vaadake, kui asjalikult nad kuulavad aruannet!

Kõik tuletab meele Kominterni keskkogu istungit. Ainult et siin on meeste asemel lapsed — aga asjalikud, mitte lapselikud lapsed! Kominterni tuletab meele ka see, et kõik need lapsed ei tunne mingit huvi sam-

maste kunstipäraste lõigete ega seinal rippuvate keisrivappide, gobeläänide ilu vastu.

Georgi-saalis aga käib tants, mängud. Ukrainlased tantsivad „gopakki“, kuski ürgab lõõtspill...“

Veel üks tsitaat „kokkulennu“ avamispidustuse kirjeldusest:

„Siis algasid raportid, kõned, lahinguhüüded, kirevad epiteedid. — „Teie olete maailmatulekahju signaalipuhujad, teie olete maailma oktoobri-revolutsiooni algatajad“ — kõneles valitsuse esindaja Rudsutak.“

Kolmveerand pioneeridest on sündinud enamlaste valitsemise ajal. Revolutsioon, kommunism oli neile hälliks. Kommunism ja revolutsioon on neile olnud ainukeseks teaduse ja teadmiste nisaks. Neist tuleb uus põlv inimesi: sündinud kommunistid...

*

Nüüd veel veidi pioneeride korraldusest:

Pioneeride rühmad asuvad kommunistlikkude klubide ja rakukeste juures. Nad on organiseeritud sõjaväelisel eeskujul. Igal üksikul pioneeril on oma „teenistuse raamat“, kuhu märgitakse ta teod ja tegevus. Rühmad on ka koolides, enamasti kommunistlikkude õpetajate juhatusel. Pioneeria on kujunenud Nõukogude süsteemi möödapääsmatuks osaks: pidustuste, hoogtööde, kihutustöö retkedel on nad valitsusmeestele hädavajalisteks abilisteks. Nõukogude lehed kirjutavad, et nende eestvõttel on loodud mitusada kommunistlikku ühismajapidamist („kolhos'i“), nad on kommunistlikkude ideede kandjaks ka täiskasvanute seas, oma kodudeski.

Kogu Venemaal on 20 pioneeride ajalehte, neist seitse päevalehte. Suurem viimastest on „Pionerskaja Pravda“ 90.000 lugejaga ja 650 laps-kirjasaatjaga üle riigi.

„Kokkulennu“ ajal peeti ka eriline pioneeride sõjaline konverents, kus otsustati pioneeride annetustest ja korjandustest ehitada lahinglennuk „Pioneer“, mis kingitakse Hiina vastu seisvale erilisele Kauge-Ida puna-armeele.

*

Pioneerid tankiga tutvumas

„Večernjaja Moskva“ kirjeldab pioneeride külas-
käiku punaarmee lahinguõppustele:

„Õõ sametises sinas süütuivad laagrilõkkes. Ja
lõkete ümber vestlevad pioneerid vanade punaväelaste-
tega:

— valged ei võtnud meid eales vangi. Kui said
kätte, tapsid maha. Vahest lõikasid enne seljast rihmu
ja alles siis lasid maha....

Teise lõkke ümber kõneldakse Hiinast:

— Aga Hiina piir, lapsed, on meil küllaldaselt
tuntud. Ja valgekaartlasi, kes praegu seal ässitavad,
oleme me küllalt löönud. Aga, nagu näha, nad on ha-
kanud vanu muhke unustama. Vaja neid uuendada...“

„Kokkulend“ lõppes suure „sotsialismi ehitamise“
lavastusega, millest võttis osa 30.000 Moskva pioneeri,
punaarmee rühmad, jalgrattaväeosad, koorid, orkest-
rid jne. Lõppeks astus kõnetooli valitsuse esindajana
Jaroslavski, kes hakkas ette lugema pioneeride
töotust: „Mina, Nõukogude vabariikide liidu pio-
neer, töotan pühalikult, et seisan kogu jõuga kommu-
nismi eest ta võitluses kogu maailma tööliste ja talu-

poegade vabastamiseks. Täidan ausalt ja kõrvalekaldu-
matult Lenini kärke ja pioneeride seadusi.“ Seda töö-
tust kordas 30.000 pioneeri. Siis tuli „Internatsionaal“.

Nii kasvatatakse neid punaseid pioneere, sündinud
kommuniste. Eevalt Viskel.

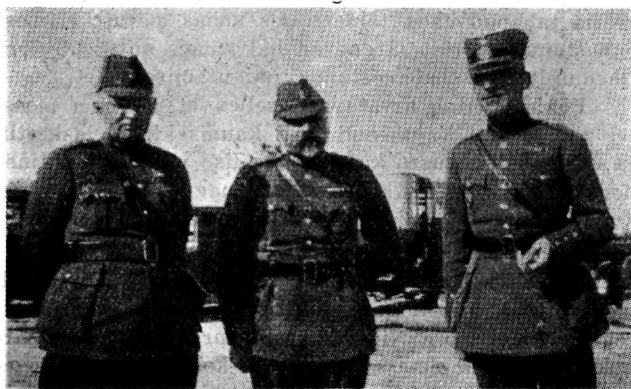

Lippude paraad.

Tallinna maleva ja Riia kaitseliidu polgu vahelised laskevõistlused.

Esimene kohtumine laskealal naaberriigi pealinna
kaitseliitlastega pühapäeval, 1. skp., Valdeki laskeväljal
kujunes suursündmuseks kohalikule laskuriteperele.
Meeleolu oli vahest samasugune kui viimastel Eesti ja
Läti vahelistel jalgpallivõistluste päevadel. Enne koh-
tumist soomlastega olid mõlema võistleja poole võimed
umbkaudselt teada, kuid Riia laskurite lasketasapin-
nast ei olnud kellelgi aimu. Alles laupäeval Valdekis
peetud harjutuslaskmine ja pühapäeval lastud proovil-
asud lubasid juba hellitada lootust Tallinna meeste
paremusest.

Võistlus Valdekis algas vahekohtuniku vilega täp-
selt kell 10. Lätlased lasksid üksik-, eestlased paaris-

Läti kaitseliidu 5. polgu ülem kol. Tikmanis, kol. Stebres
ja peastaabi instruktor kapten Russmans Valdekis Tal-
linna-Riia laskevõistlustel.

numbrilistel kohtadel. Esimene seeria lõppis 582 silma-
ga lätlastel 574 silma vastu eestlastel. Nii siis lätlas-
te 8-silmaline „võit“. Osalt on see „võit“ ka süüdi pä-
rastises lätlaste kaotuses, sest nende keeles rääkimist
ja arutamist, järgmiste seeriade kestvusel selle võidu
üle oli palju kuulda, kuid närvide asjata ärritamine ei
anna ju millalgi head lõpptulemust. Seda said Tallinna
mehed ka Helsingis viimasel võistlusel oma naha peal
tunda ja seetõttu vist püsisidki pühapäeval nii eesku-
julikult rahulikkudena. Tagajärjeks oli, et eestlaste
seeriad näitasid kasvamist 585, 605 ja 596, lätlastel
kahanemist 556, 521, 551. See otsustab lõpptulemuse.
Eestlastel on 1940, lätlastel 1810 silma, seega 130-sil-
maline võit. Saavutatud silmade summa kummagi
meeskonna laskureil on järgmine (kaksteist paremat):

Tallinn:

	I seeria	II seeria	III seeria	IV seeria	Kokku
1. Tramberg	40	46	44	45	175
2. Loun	42	44	49	37	172
3. Silber	43	42	41	43	169
4. Sander	43	40	41	40	164
5. Raudsepp	44	41	39	39	163
6. Schütz	43	38	38	41	160
7. Passup	39	40	42	39	160
8. Reintam	40	39	41	37	157
9. Raavik	35	40	38	44	157
10. Kõrts	35	37	42	42	156
11. Trumm	38	38	37	41	154
12. Lillep	35	41	34	43	153

kokku: 1940

Tallinna maleva tootlusminister Habicht oma kõõgi personaaliga Valdekis Tallinna-Riia malevate laskevõistlustel.

Riia.

	I seria	II s.	III s.	IV s.	kokku.
1. Sponbergs	38	45	41	42	166
2. Mednis	46	39	39	41	165
3. Rasins	43	35	37	46	161
4. Tobis	45	36	36	35	152
5. Gobins	37	42	33	38	150
6. Avotnis	42	39	35	33	149
7. Majors	32	38	35	41	146
8. Jansons	41	40	34	30	145
9. Gaumils	35	36	36	38	145
10. Indriksons	41	36	36	32	145
11. Jankevics	41	37	35	32	144
12. Sturmanis	37	31	35	39	142

kokku: 1810

Parim Läti laskur Sponbergs (166 silma) ja parim Eesti laskur, Tramberg (175 s.) Tallinna-Riia laskevõistlustel.

Vaadeldes mõlema meeskonna tagajärgi ülaltoodud tabelis ja märklehtedel paistab silma eestlaste stabiilsus ja lätlaste suur kõikumus üksikute seeriatega vahel.

Tallinna meeskonnas võib märgata, et laskur pärast halvemat esimest seeriat katsub viia sisse parandusi ja siis ka järgmised seeriad laseb paremini või vähemalt ligikaudu samasugused. Kõikumus on ainult mõnesilmaline. Märgil on seeriad kõik enam-vähem üheskohas. „Üitmist“ mööda lauda on juhtunud paaril mehel. Nii on Lounil pärast 49-list seeriat järgnenud 37-line. See on ka vanas kohas, kuid laiaili. Nähtavasti on närvid mehele mänginud viperuse. Samasugused pildid on Šüts'i ja Lillepi laudadel, kuna Raavikul osa on kaldunud paremale üles ja osa alla. Muidu on taba-

Kindral Unt saabub pealik Abramsi saatel Valdeki Tallinna-Riia laskevõistlustele.

muspildid kõigil ühtlased. Riia meestel on säärast ühtlust märgata ainult paaril mehel. Enamikul on üks seeria tabanud ühes, teine teises kohas, pärast esimest õnnestunud seeriat järgnevad halvemad, mitte niivõrra tiheduselt kui ebaõnnestunud paigutamisel.

Põhjus peitub arvatavasti selles, et Tallinna meestel näib olevat kujunenud juba kaunis kindel laskestiil ja et igas tegevuses kui ka asendis püütakse ühtluse poole. Nõrgeimaks kohaks on, nagu linnainimestel kunagi, närvid. Kuid ka sellest ehk saadakse ajajooksul üle.

Seevastu lätlastel puudus kindel kool täiesti. Oli laskevõtteid, mis koguni rahvusvaheliste laskemäärustega hästi ei sobi. Nii oli üks laskur mõlemad kütünnukid kaevanud maasse, mille üle kohtunik pidi tege- ma oma märkuse. Peaaegu kõigil oli vasak — toetaja — käsi pikalt kogu käevarre ulatuses sirutatud vastu maad. Säärast asendit võimaldab kasutada neil tarvitusel oleva „Ross“ süsteemi v-püssi, padruni

salv, missugune ulatub palju laest välja allapoolle. Toetades käsivart kuni randmeni vastu maad ja padruni salve käsivarre peale kujuneb välja päris mõnus toelt laskmine, millega võib saavutada väga häid ja tihedaid seeriaid. Kuid alati ei saa käsivart toetada ühtlaselt ja vist osalt sellest ongi tingitud, et lätlastel oli küll tihedust, kuid seeriade kaupa paiskumist.

Meil nõutakse piimlikku ühtlust asendis ja laskevõttes iga lasu ajal. Riia laskurid aga lasksid välja oma seeriad, tõusid püsti, „tegid suitsu“ või jalutasid ja arutasid omavahel. Järgmise seeria alates heideti maha, haardis püss hoopis isekohast ja võeti sootuks teine asend. Ei ole siis ime, et ka järgmine seeria tabas märki kuski mujal.

Rihma tarvitamine laskmisel neil ei ole nähtavasti levinud. Nähes, et meie laskurid erandita lasevad rihmaga, proovis nii mõnigi seda teha, kuid nähtavasti ei sobinud asi, sest lasti mõned paugud, võeti rihm maha, lasti jälle mõned paugud, pandi rihm ümber käsivarre, nii mitu korda. Et see lasketagajärgede kohta ei ütle just head, teab iga laskur.

Ka oli puudus asendis. Korraldajate poolt olid asetatud maha laskematid. Juhtus sääraseid mehi, kes mati jätsidki nii nagu ta oli maha pandud ja oma asendi võtsid mitte oma äranägemise järgi, vaid mati järgi.

Lõpuks paistis silma ka vilumatus suuremates võistlustes. Määrustes on tingimused kõik ette nähtud ja ei ole seni võistlustes tulnud ette kahtlemist maa pikkuse, päästiku kõvaduse jne. kohta, kuid laupäeval harjutuslaskmisel nõuti maa ülemõõtmist, sest silmaga otsustades see olevat lühem kui 300 mtr. Pühapäeval laskmisel oli märgata rohkesti närvitsemist. Tallinna mehed, kes kevadel Helsingis samuti närvitsesid ja selle tagajärjel ka kaotasid, olid seekord väga rahulikud ja kogu oma olemisega laskmisesse süvenenud. Selle vastu lätlastele nähtavasti oli harjumata „iga seeria 5 minutit“, sest järelepärimisi, kui palju on veel aega, ja omavahelist rääkimist laskmise ajal

Tikutrust Julius Trummi näol tulistab Tallinna-Riia võistlustel märklauda.

oli palju. Kõik see kokku piitsutas neil muidugi närvid viimse võimaluseni üles ja ei ole ime, et tagajärjed halvenesid.

Suure paremuse andis Riia meestele nende võistluse võitmise tahe. Pandi välja viimne, et aga tulla võitjaks, ja see tahe tõi nii mõnegi silma meeskonnale juure.

Peale selle kindel käsi ja terav silm teevad selle meeskonna meile kõvaks pähkliks. Kui nad aasta jooksul omandavad ka kindlama stiili ja võistluse vilumuse, siis tuleval aastal võivad nad neile omase energiaküllusega Tallinna mehi koguni lüüa. **Höbe.**

Tallinna maleva pealik kolonel-ltn. Pinka tervitab Riia laskureid nende Tallinna jõudmisel.

Möödunud talvel Vändras korraldatud samariitlaste kursusest osavõtjad. Keskel istuvad eksami-komisjoni liikmed Pärnumaa maleva arst dr. Uustalu, Pärnumaa ringkonna esinaine Helene Johani, ringkonna arst ja Punase Risti esindaja dr. Kärner. Kursuse lõpetasid 21 samariitlast, nende seas 6 Vändra gümnaasiumi lõpetajat. Need on esimesed kutselised samariitlased Pärnumaal, kellede ettevalmistamine sündis naiskodukaitse algatusel.

NAISE ÜLESANDED KODU KAITSJANA.

„Kaitse Kodu!“ kirjutanud Helene Johani, Pärnumaa ringkonna esinaine.

Kui me kuuleme kõneldavat kodu kaitsmisest, siis kujutleme kohe, et on olemas vaenlane, see tikub hävitama meie kodu, seda kallimat, mis inimesel on üldse, ja me peame lööma tagasi selle vaenlase meie kodu radadelt, ajama kaugele ta ning muutma seisukorra seesuguseks, et võime jälle rahulikult elada ja töötada. See mõtteviis ja -käik on täiesti loomulik, loogiline. Eestlaste geograafiline ja ajalooline seisukoht ja seisukord on olnud selline, mis on põhjustanud säärase mõttekäigu. Aastasadade kestes on eestlastel tulnud kaitsta end küll väliste vaenlaste vastu, kui oli vanasti valitsemas veel iseseisvus, küll sama riigi, mille liikmed nad ise olid, kodanikkude vastu. Meid tähetati sakastada, taheti venestada, ning meil tuli kaitsta ägedasti oma kodu võõra rahva, võõra vaimu, võõra keele ja meele vastu. Saavutati uuesti iseseisvus, lõigati ära tükk suurest maailmariigi varemest, ja kuigi ta oli vare, ei leppinud ta oma osa kaotusega ja tuli nõudma tagasi meid endale. Tuli äärmiselt pingutada oma jõudu, tuli saata surmasuhu isegi noorukesi, paljutöötavat noorsugu, kes läks kaduma meie noorele riigile osalt täiesti, ohverdades isamaale oma elu, osalt aga pooliti, ohverdades sõjakoledustele oma noorusliku hingepuhtuse ja meelte teravuse. Ei ole siis ime, kui meie, kes me nii palju oleme võidelnud kaitstes oma kodu, mõtleme kaitsliidus eelkõige oma kodu kaits-

misest välise vaenlase vastu. Täiesti uus ja veidi ime-lik oli alul aga mõte naiskodukaitsest. See kutsus esile alul — ka praegu leidub inimesi, kes mõtlevad nii — nii mõnegi muigä ja öeldi: või naised tahavad minna ka sõtta. Ei tulnud imestada, kui aasta tagasi üks kõrgem sõjaväelane tähendas, et mis need naised jändavad, kui tuleb sõda, siis on meil tarvis mehi, aga mitte naisi, kes võib-olla isegi tülinaks sõjalisel tegevusel. Ja kui nende ridade kirjutaja seletas talle, et me ei tikugi liinile, et teeme kõik tööd kodus ja haigemajades, aitame valmistada neile toitu ning et nad saavad soovorra rohkem mehi liinile, siis tunnistas ta, et see on õige.

Praegugi on nii meeste kui naiste seas küllalt neid, kes mõtlevad siin ainult meie kodu kaitsmisest välise vaenlase vastu. Eriti on palju naisi, kes ei julge astuda sellesse organisatsiooni, kartes sõja lahtipuhkemisel sattuda lahingväljale otse sunduslikult. Võib-olla on isegi naiskodukaitse liikmeid, kes värisevad mõtte juures sõjast. See võib ka tekitada hirmu, sest oleme ju elanud kaasa maailma- ja vabadussõja ajad. Aga meile peab saama selgeks õige seisukord, et me ei tarvitseks karta sõda.

Kui seisukord on nii, siis kergib küsimus, mis peab siis naine tegema kodu kaitsjana.

Kaitseliit on pidanud seni harjutusi, mis iseloomult

sõjalised, taktikalised õppused, manöövrid, laagrid, ühtlasi on ta arendanud oma liikmete seas kehalist kasvatus — sporti. Siin on tehtud ära määratu suur töö ja meie üleriiklikud kaitseliidupäevad on muutunud suurteks spordiolümpiaadideks. Vastavalt sellele, kuigi osaliselt, on seadnud oma töö ka naiskodukaitse. Ta on olnud abiks meestele nende õpinguil, valmistanud toitu, et anda neile kõigile võimalusi õppimiseks; on valmistunud ette sanitaaralal; on aidanud hankida raha pidude korraldamisega, nendes kaasa töötamisega jne. Mõnel pool on korraldatud kergendusi varustuse muretsemisel, ühe sõnaga — sellesarnast tegevust on olnud palju ja mitmekesisist. Iseendastki mõista, et selle kõrval tuli end alles organiseerida, mis andis juure tööd suurel määral. See kõik peab jääma, see on tarviline ning see määrab ära ka edaspidise nk. tegevusala, see töö jääb edaspidigi selle ala piirkonda. Sellest tööst on meil juba ettekujutus, peab omandama siin rohkem oskust ning süvenema töösse. Kuid sellega üksi ei piirdu naiskodukaitse tegevus. Peaks kujutlema, et kord ometi saadakse nii kaugele, et mured sõjast ei tee enam kuigi palju peavalu, et neid lihtsalt ei ole enam nii palju. Me peame küll valmistuma sõjale, kui tahame elada rahus. Peame olema valmis, küllalt hästi ettevalmistatud, varustatud ja kindlameelised väljaastumiseks. Kuigi meil pole vaatamata Rahvasteliidu tööle, Kelloggi paktile, Litvinovi protokollile ning kõigile rahupüüetele, mis vallanud meie aja suurte aatelite poliitikute meeli ja mõtteid, kuigi pole saavutatud veel kaaluvamat kindlustust üldiseks rahuks — on ju mõnes riigis praegugi küllalt sõjalist meeoleolu ja elektrit, mis võiks plahvatada kergesti — ometi pole tänapäeval kerge alata sõda. Seda näitavad küllalt selgesti välispoliitilised sündmused. Seepärast pole meilgi praegu suurt põhjust pidada silmas alatasa välist vaenlast ja sõda temaga. Tahes või tahtmata pöördub tähelepanu meie sisemisele elule, meie loovale, ülesehitavale tööle. See on mõttekäigu loomulik arenemine. Seisame selle küsimuse ees ning peame võtma teda nii, kuidas ta on kujunenud välja.

Nii tuleb meil edaspidi kulutada oma jõudu rohkem kodu loomisele kui kaitsmisele. Meie kodu on pidanud leppima seni ainult pooliku hooldamisega, polnud see teisiti ju võimalik sõja ajal, mil tehti nii palju, et hoida teda endises seisukorras, et ta ei läheks madalamale kui enne. Nüüd aga kodu pole rahul nii vähesega, vaid ta nõuab endale kogu rahva energia ja tööjõu, mõistuse ja kõik, mis meis head. Siin avaneb nüüd naisele ta tööpõld, lai ja avar, kus esiti nagu ei oskagi alustada tööd.

Viimaste aastate kestes on saanud kodu suure tähelepanu osaliseks, suurema kui võib-olla kunagi varem. On kõneldud ja kirjutatud palju ta tähtsusest, ta tähendusest inimese elus, ta ilust, korrashoiust, ta ehitamisest ja sellestki, mis oleks siis, kui poleks inimesel kodu. On tehtud palju ilusaid sõnu, samuti nagu isamaa-armastusestki. On kõneldud ja kirjutatud nii palju, et on lõpnud otsa sõnad ja mõned neist kulunud ära. See peabki nii olema: peab kõnelema kodust, kuni kõik on juba kuulnud. Praegu, paistab mulle, on see ajajärk läbi,

Vändra jaoskonna esinaiste koosolek keskjuhatause esinaise Mari Raamoti osavõttul.

kõned ja kirjutused on saavutanud eesmärgi, kõigi tähelepanu on juhitud kodule, nüüd võime jätta ilusad sõnad ning minna üle tegudele. Seepärast ei taha ma ka korrata neid ilusaid sõnu, ei taha öelda, et rahvas astub välja kodust, ei taha öelda, et naine on kodu hing, et tema alles loob hingestatud kodu, loob kodu vaimu, et tema on mõõduandev laste meelsuse kasvatamisel jne. Ma tahaksin mõne vihjega juhtida tähelepanu võib-olla mõnele isegi pisiasjale, mõnele üksikule nähteale, mida ei pane harilikus elus tähelegi ega anna talle kuigi suurt tähtsust. Aga pisiasjust moodustuvad suured, pisiasjad on sageli suurte sündmuste ilmumise põhjuseks.

Eelkõige peaksime panema rõhku meie tervisele, seda küll palju rohkem kui seni. Siin on palju tegureid. Siin mõjub kaasa meie toit, üldine toitluse korraldamine, korralik eluviis, otstarbekohane tööjaotus ja paljud muud kõrvalasju. See kõik on usaldatud enam-vähem naise hoole, kuidas tema siin talitab ja seab, sellest oleneb kodu jõukus, pere üksikute liikmete tervislik seisukord, kodune meeoleolu. Iga üksiku kodu jõukus avaldab aga rahva, riigi jõukust, iga kodu liikmete tervis annab rahva tervise üldpildi. Kui armastame isamaad, siis tõstame tema jõukust, parandame oma rahva tervist, seda saame teha igaüks, tõstes üksiku kodu rikkust, kasvatades terveid kodanikke igas üksikus kodus. Siin on vaja teha sageli väikesi asju: tuulutada õigel ajal tuba, ka õhtul enne magamaminekut, puhastada riideid, õpetada hoidma neid korras, et nad kestaksid kauem ja me ei peaks kulutama uute peale raha; tuleb kanda hoolt keha puhtuse eest igapäev, üldse tõsta enam kehakultuuri.

Mulle paistab, et me kõik küll teame seda ja seetõttu on minu sõnad vast ülearusedki, aga oma ümbruse lähemal silmitsemisel selgub, et see ei sünni siiski, kuigi teatakse, mida teha. Tuleb toita peret mitte kalliste, ostetud ainetega, vaid lihsalt, mitmekesisistades toite, kasvatada ja tarvitada rohkem juur- ja aiavilja, tarvitada neid aasta ümber, peab teadma, mida annab ja missugust kasu saadab mingi aine, millisel kujul tarvitada teda kõige otstarbekohasemalt. Me tarvitame oma toidu peale küll palju raha, rohkem kui meist rikkamad riigid, näit. Rootsi ja Daani, aga me kulutame otstarbetult, võiksime tarvitada vähem, kuid tarbekohasemalt ja ter-

vislikumalt. See küsimus on küllalt lai ja avar, aga ka küllalt tähtis, et vajab põhjalikku valgustamist.

Meil on näidatud statistilisel andmeil, et meil on suurevus suur, sündivus väike. Kui see nii kestab edasi, siis oleme määratud väljasuremisele. Mis kasu on siis veel tööst selle heaks, kes varem või hiljem kaob? Võib-olla mõtleb nii mõnigi: mis läheb see mulle korda, mina elan nii, kuidas mulle meele järele. Aga loodus on annud kõigile taimedele ja loomadele elu edasiviimise tungi. Samaga on ta varustanud ka inimese. Kui taimed ja loomad täidavad selle ülesande, kuidas võib siis inimene — looduse kuningas, selle kõrgeim olevus — unustada selle ülesande. Loodus on annud inimesele mõistuse, mõttevõimaluse, mille poolest ta erineb taimedest ja loomadest. Kas peab siis inimene tarvitama seda vara tema varustaja, looduse, seaduse vastu võitlemiseks? Elu kaotab ju siis oma mõtte. Mis jääb siis veel meie eluülesandeks, kui unustame ja jätame täitmata selle? Meil on aga sagedased nähted lasteta abielupaarid või siis äärmisel juhul ühe-kahelapselised perekonnad. Naine on muutunud liig moodsaks, ta ei taha näha palju vaeva. Ka maal on võtnud see nähe palju maad. Ka maal tahavad naised rohkem vabadust, kergemat elu, lapsed seovad kodu külge, pole siis võimalik liikuda väljaspool kodu, kodus on aga igav, pole lõbus. Lõbust ja rõõmust on hakatud isesuguselt aru saama. Väga suur osa Eesti naisi tikub unustama emakohustuse, sellega ühes aga kaotavad nad emaõnne. Elu pole aga täiuslik, kui pole lapsi, keda armastada, kelle eest hoolitseda; ei saa ju olla õnne siis, kui loodusest määratud ülesanne on täitmata. Pole maailmas puhtamat, ilusamat, pühalikumat tundmust kui emarmastus. Maeterlinck ütleb selle kohta, et

kui emad näivad kurvad, on küllalt ühest lapselt saadud või temale antud suudlusest, et kõik pisarad saaksid tähtedeks ema silmade sügavuses. Armastus laste vastu rikastab meie hinge, teeb meid puhtamaks. Kas tahavad siis Eesti naised heita endast selle õnne? Vaadake, siin seisab ees suur tööväli. Tuleb teha eelkõige selgeks oma seisukord ses suhtes, kui siin on puudusi, kõrvaldada need, siis katsuda mõjuda samas mõttes ka oma kaasisamaalastesse. Eks ole me siis kaitsnud oma kodu, armastanud oma isamaad! Vastasel korral aitame aga kaasa ta hävinemisele, kadumisele.

Mitte ainult sünnitades isamaale poegi ja tütreid ei armasta me isamaad ja kodu. Me peame lapsi ka kasvata ma, seda kõige laiemas ja sügavamal mõttes. Pole küllalt, et katame ja toidame neid, peame kasvutama ka nende vaimu, harima nende hinge. Meil jäetakse lapsed liig sageli nende endi hooleks või jälle vastu-pidi — hellitatakse neid, mis samuti rikub lapsi. Küsitakse vahest: mis ja kuidas siin siis teha? Raske on anda retsepti. Aga juhiksini tähelepanu ühele asjale: õpetagem lapsi vaatlema oma ümbrust! Olen töötanud juba tüki aega koolipõllul ning pean ütleva, et lapsed ei oska panna tähele oma ümbrust, ei oska vaadelda seda, kõnnivad looduse ja inimeste keskel kinniste silmadega. Ainult mõni üksik, kel selleks juba kalduvus, suudab teha seda, suur hulk mitte. Kui tuleb neil kirjeldada mõnd looduse nähtust, siis teevad nad seda äärmiselt üldistes lausetes, mis kustki loetud, mis näitab selgesti, et nad ise pole näinud, pole vaadelnud, nad aga ei oska vaadelda, kui me ei õpeta neid. Juhtigem juba väikest last vaatlema mõnd lille, taime, liblikat, puud, nende kuju, värvi, värvide varjundeid, asetagem neile

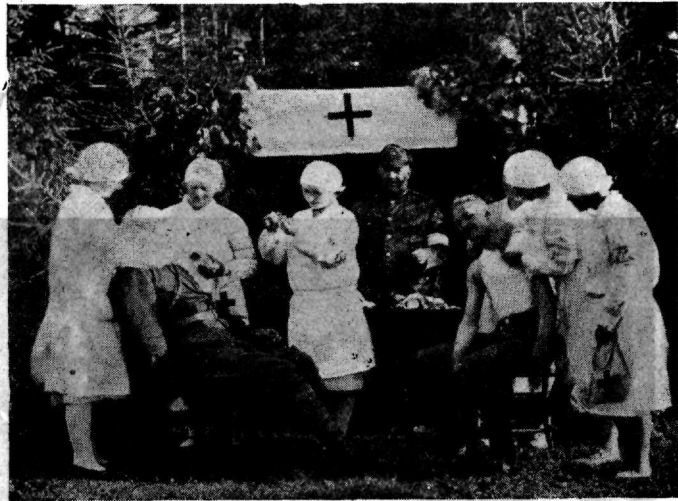

Virtsjärve malekonna laagripäevilt. Naiskodukaitse ning malevlaste üldülesvõte.

küsimusi, mis sunnivad neid vaatlema üksikasju ja panna tähele neid. Laskem neid vaadelda pilvi, taevast õhtul ja hommikul, suvel ja talvel. Siin on näha palju ilusaid pilte. Kui teeme seda, siis saavutame kaks eesmärki: rikastame lapse muljeid ning õpetame teda panna tähele, mis suure tähtsusega ja väärtusega omandus on inimesel. Uskuge, kui laps harjub vaatlema, tunneb ta tarvidust selle järele ja oskab nautida looduse ilu, mis peletab igavuse ja igatsuse muude lõbude järele ning rikastab lapse hinge, mis omakorda jääb suureks varaks temale terveks eluajaks. Siis jäävad ära säärased üteldused nagu: „Seal pole midagi kirjeldada, ei mina oska“ jne.

Nüüd võidakse öelda mulle, et loetlen meie kohustused, neid on palju, on rasked, kuhu jäävad siis lõbud? Aga pean ütleva, et osa lõbu saavutame juba nende kohustuste täitmisega. Lastele näidates, neilt küsides saame ka ise tähelepanelikumaks, naudime ilu, hakkame tundma tarvidust ilu, kunsti, kirjanduse järele. Oma tööjaotusega ja paremini korraldatud töödega ning nende süsteemidega peame suutma leida aja selleks. Siin tahaksin aga kõnelda veel ühest heast lõbust, mis meid ootab. See on sport. Sport mitte rekordi mõttes, vaid keha kasvatamiseks, lõbu saavutamiseks. Igal aastaajal leiame võimalusi ja vahendeid enda karastamiseks ja lõbustamiseks. Veespord peaks saama naistelegi armsaks ja otse tarviliseks. Jookskem kas või palja jalu hommikuses kastes, ohverdagem igal hommikul pool tundi vabas värskes õhus võimlemiseks, jooksmiseks, tõuskem seevõrra varem ja vaadeldagem loodust madalalt paistva päikese valguses, see on otse meeltülendav. Me vahest ei teagi, milline näeb välja loodus hommikusest kastest nõretavais pisarais, mida päike pole jõudnud veel kuivatada, me oleme sellest lugenud vahest rohkem raamatuid. Katsugem vaadelda seda ise. Või kujutelgem endale pühapäeva hommikut pakasel talvel. Päike tõuseb idataevas, heidab punast, mitmesuguseis varjundeis, taevakaarele, külvab miljoneid sätendavaid tähekesi lumele. Te liuglete suuskadel üle lageda välja, suusad lõikavad sahisedes lund, mis kostab meeldivalt hommikuses vaikuses. Jõuate härmatanud metsa veere. Härmaokkaid langeb riieteile, nägu õhetab värskusest, keha soojustest. Peatute ning vaatlete looduse suurepärrast pilti. Kas pole see otse palvetund looduses! Kas ei puhasta see hinge ja terita vaimu! Millise teise lõbuga võiks asendada selle? Kogu päevaks on loodud hea meeolu, võib-olla ulatub teda ka teistele päevadele nädalas.

Olen jutustanud siin hoopis lihtsaist asjust, väikesist kõrvalasjust. Olen jätnud meelega nimetamata meie kodu ülesehitavas töös meie soode ja rabade muutmise õitsvaiks viljaväljadeks, meie kodude uppumise kaunitesse aedadesse, selle rohelusse ja õietemerre. Neid sõnu on meil korratud ka peaaegu kulumiseni, samuti nagu

*Virtsjärve malevkonna laagripäevilt.
Sanitaarrühm harjutusel.*

on kõneldud nii palju kauneid ja kõlarikkaid sõnu meie kodust ja isamaa-armastusest. Usun aga, kui asume tööle esialgu nende piasjade juure, siis laieneb tööväli, kujuneb välja süsteem, mis näitab ja dikteerib meile meie edaspidise tegevuse, ja see viibki meid sinna ilusasse kodusse, mis omandanud kindla ilme meie vaimusilma ees ja mida nüüd kirjeldame nii kõlavate ja kaunite sõnadega, mis peab aga muutuma tegelikult niisuguseks. Ja kui meie, kes oleme kogunenud naiskodukaitse, oleme asunud sellisele ülespoole rühkivale tööle, siis kutsum meid kaasa kõiki teisi vaatamata sellele, kas nad kuuluvad meie organisatsiooni või mitte, kui nad on sama isamaa tütreid ja pojad nagu meigi. Saagem vabaks ka kõigist seltskondlikest pahedest, mis kisuvad meid kaugele kodust, panevad meid unustama kodu. Kui unustab naine kodu, oma perekonna, siis on ta lõõnud sinna raske haava, see on vaeviline paranema ja kasvama kinni ning ähvardab rebeneda hiljem õrneimalgi puudutamisel.

Tööd on palju. Aga õppigem ise ja õpetagem teisi tegema tööd, sest „töö võib kaljudki paigast paisata“, „töö ilma võitja on — ta vägevamalt sammub kui sundja leegion“. Töö muudab Eesti lumehanged viljaväljaks, kust vahelt paistavad võimsad tammed. Siis valmib hoone, „seal sees on nii soe, seal sees on nii valge, sest õnnest kui hõõgudes õhetab palge, meel Taarale tänu ju kannab“. Ei ole seal ei valgust, ei soojust, ei õhku pale õnnest, kus puudub hingeilu ja tööõõm. Seda õppigem ise ja õpetagem teistele, siis oleme täitnud kohustuse ka tulevaste põlvete vastu, kes „ütlevad kiitust meie, vanade, kadunud soole ning tänavad haudagi veel meie sitkust, mis õhutab neidki uuele tööle ja hoole.“

KAITSELIIDU PÄEVASÜNDMUSI.

Külalised Tallinna maleva uue maja õnnistamisel. Istuvad esimeses reas paremal vasakule: kaitseleidu ülem kindral Roska, kaitseminister O. Kõster, sise- ja kohtuminister Kalbus, Soome kaitseleidu ülem kindral L. Malmberg abikaasaga, proua Roska ja Soome saatkonna sekretär J. K. Snellmann.

Soome ja Läti külalised koos Eesti kaitseleidu juhtidega Vene piiril. Vasakult parem.: kindral Roska, proua Malmberg, Soome kaitseleidu ülem kindral Malmberg, proua Roska, Läti kaitseleidu staabiülem Behrsins, proua Maide, kapt. Lepp, kol. Maide, kapt. Uuk ja Soome kaitseleidu peast. prop.-pealiku abi leitn. Pietinen.

*Üleval nurgas:
kindral L. Malmberg.*

PRINTS — DŽENTLMEN.

Kui Inglise kuningas Georg 13. juulil 1911. aast. kuulutas praeguse Wales'i prints'i ametlikult troonipärijaks, kuulsid Carnarvo lossi ajaloolised müürid esimest korda traditsioonilist truudusevannet Welshi murrakus. Sellist keelt ei olnud ükski troonipärija varemalt tarvitanud. Juba see Wales'i prints'i esimene avalikkuse ees astunud samm erines endistest. Ja sellele järgnes seeria teisi tegusid, mis ka esikordselt satuvad Briti ajalukku.

Aasta hiljem astus Wales'i prints hariliku surelikuna Oxfordi ülikooli. Ta ei nõudnud endale eriruumi, ei erilist kohtlemist ega teistest erinevat riietust, nagu seda oli teinud kadunud kuningas Edward, kes elas Oxfordis absoluutselt isoleeritult. Osalt sel põhjusel tekkisid kuninga ja kuninganna vahel pikemad mõtetevahetused, mis keerlesid küsimuse ümber, kas ei lange troonipärija autoriteet, kui ta oma tulevaste alamatega koos andub õppimisele ja — koerustükkidele. Otsustati siiski katsetada. Tagajärjed osutusid hiilgavateks. „Šarmantne prints“, nagu teda prantslased äsja ristasid, omas juba tol ajal midagi sümpaatset, võitvat. Ta elas ühes kaasvõitlejatega internaadis, sõi koos teistega, mängis krocketit, golfi ja vihtus kaasa jalgpalli. Ja kõige selle juures ei saanud prints'i autoriteet kõige väiksematki müksu — kuigi ta keha vahest koerusvempudest kandis sinakaid jälgi.

Too oli 1912. a., enne maailmasõda, enne revolutsioone, enne kui fanaatikud kisasid maailma oma valesti mõistetud sõnu vabadusest, üheõiguslusest ja üheväärsusest. Sellega omas sinisilmaline prints juba tol ajal suuna, mis hiljemas sündmuste möllus osutus ainsaks õigeks abinõuks monarkia säilitamisel.

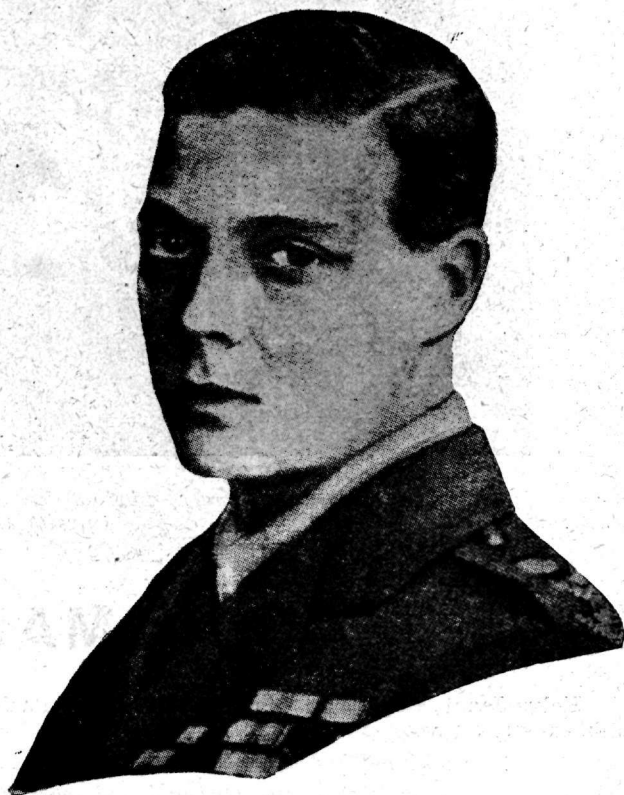
Saabus hetk, mil Sarajevo revolvrüpaukudele vastas kõikjalt kahurite mürisev kaja.

Wales'i prints oli tol korral noor, elurõõmus Briti ohvitser. Pikemate kaalumisteta pakkus ta end liinile. Kuid siin tekkisid raskused raskuse järele. Tulevane Inglise kuningas pidi kaua võitlema oma tahtmise läbiviimiseks. Visiit lord Kitcheneri juures aitas vähe.

„Mul on vendi,“ ütles prints, „Inglismaa ei jää troonipärijata.“

Kuid möödus veel kaua aega, enne kui kuninglik ohvitser võis sõita Inglise grenaderidega Prantsuse liinile.

Saabus pärast sõjaaeg oma jazzide, saksofonide j. t. hüsteeriliste avaldistega. Wales'i prints jätkas endises suunas. Briti ajalugu ei tunne juhtu, et keegi printsidest oleks avalikus restoranis teiste surelikkude eeskujul kugistanud alla oma lõuna. Wales'i prints tegi seda. Sama vähe kõneleb ajalugu kuningliku pere-

Walesi prints Inglise ohvitseri mundris.

konna liikmeist, kes külastasid teatrit suurema saatkonnata. Wales'i prints tegi seda. Ja veel palju rohkem.

Kui mõirgas jazz ja five o'clockil lõbusad paarid tantsisid kõiki võimalikke modernseid tantse, ilmus äkki uksele Wales'i prints'i naeratlev kogu. Üksi. Ilma ühegi saatjata. Esimestel kordadel äratas ta tulek tähelepanu, mis võis kuninglikule külalisele, kes tahtis olla ainult inimene, tunduda pisut piinlikuna. Kuid peagi omandasid tantsulokaalide külalised paremad kombes ja Wales'i prints'i saabumine möödus suurema tähelepanuta. Ta juuresolekut märgiti endastmõistetava tõsiasi. Ka see on esimene selline juhus Inglise ajaloos.

Kodumaal külastab tulevane kuningas Londoni eeslinna suuremate saatjate hulkadeta, ootamata ja harilikult ainult oma kammerteenri saatel. Neil külaskäikudel on selgunud prints'i oskus kohelda nii väikesi kui ka suuri samasuguse loomulikkuse ja otsekoheusega. Säärane omadus on ainult harvadel inimestel — suuritel iseloomudel.

Ei ole siis midagi imestada, et suured rahvahulgad rõõmust karjuvad prints'i ilmumisel. On ta ju üks neist haruldastest tüüpidest — inimene-džentlmen.

Kolga-Jaani malevkond laagris oma hüttide ees. Keskel, naiskodukaitse kõrval püsti malevkonna pealik H. J. Kukkk (X).

KOLGA-JAANI MALEVKOND LAAGRIS.

Kolga-Jaani kihelkonna idapiiril, seal, kus Paala jõgi sünnitab Rõika vabriku taga, kaunis looduse rüpes, kolm saarikut, milledel kasvavad vaheldamisi saared, tammed, remmelgpajud ja mustad lepad, seal oli Kolga-Jaani malevkond esimest korda oma elu-eas 17. ja 18. augustil laagris.

Juba varakult hakkasid 17. augusti hommikul laagriplatsile ilmuma malevlased. Ikka ja jälle tuli ka naiskodukaitse liikmeid oma nägusais rukkilillekarvalisis vormikleitides, et meeskonna toitlustamine laagris võtta oma õlgadele. Palavlikult puhastati laagrikohaks määratud saarikut, ehitati kohaleveetud viljavärraivaist laagrihütte, katustades neid paksude kuu-seokstega.

Kui juba oli jõudnud kohale enamuse malevlasi, kelle seas ka Kolga-Jaani kõige vanem kodukaitse organiseerija, seltskonnategelane ja kotkaristi kavaler Jüri Nurmberg oma poegade ja abikaasaga, kes ka kodukaitstes, siis saabusid ka instruktorid Viljadist — leitnant Jänes, M. Kull ja E. Bergmann. Malevkond rivistati; laagriivanem, hallipäine talumees Aren, tõmbas laagrilipu vardasse, mispeale lauldi isamaa hünni ja malevkonna pealik Hans J. Kukkk avas vaimustava kõnega laagri. Algas õppus päevakorra järele.

Lõunaks olid nobedate naiskodukaitsjate käed valmistanud väga maitseva supi sõjaväe väljaköögis,

mis toodi kohale Viljandist. Pärast lõunat algasid laskeharjutused, mis kestsid hilise õhtuni.

Pärast õhtueinet tehti laagriplatsile suur tuli, mille juures lauldi isamaalisi laule ja mängis malevkonna orkester. Kõneles propagandapealik Andres Vanaus Paala lahingust ja esines päevakohase kõnega Aug. Michelson, mille järele laulis malevkonna meeskoor pealik H. I. Kuke juhatusel mõned laulud.

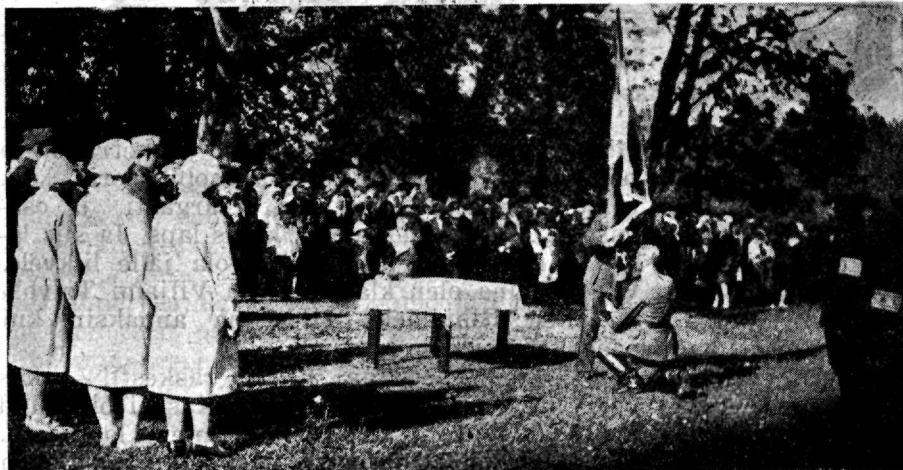
Järgmisel päeval olid kõik jälle oma kohal — kõigil meeoleu ülihea. Kui lõunapaiku Sakalamaa maleva pealik kapten Eisenberg ühes leitnant Triigiga ja koolinõunik Rauaga jõudsid laagrisse, pidas kapten Eisenberg pikema jõuküllase kõne, mille järel ta jagas malevkonnas esilaskuri kohale tulnud malevlastele A. Pihlakale, I. Hundile, J. Väljapõhjale ja teise järgu laskuri kohale tulnud E. Kabralile ja V. Moksidele vastavad aumärgid, neid südamlukult tervitades. Koolinõunik Raud pidas ka veel sütitava kõne ja päevakorras mindi edasi.

Kui õhtu liginedes pealik Kukkk veel kõiki tänas nähtud vaeva eest, malevlased valgusid laiali, Rõika tammide kahin üle hõrenea laagriplatsi lainetas ja kõrgete kallaste all puude paljaksuhtunud juurikais vesi salapäraselt sulises, siis oli nagu kahju lahkuda sellest paigast.

Käsper Kustus.

VABARIIGI

Kindral Põdder annab Kolga-Jaani malevkonna pealikule H. J. Kukk'ele üle naiskodukaitse poolt valmistatud lipu, mida see põlvili lastes vastu võtab. Pildi pahemel serval seisavad seljaga siia poole naiskodukaitse esinaised, pr. Vaher, pr. Michelson ja pr. Raismik (vasakul lugedes).

Kolga-Jaani malevkonnas suurpäev.

Esimene september kujunes Kolga-Jaani malevkonnale suurpäevaks — oma viiendal sünnipäeval sai ta endale väärilise lipu. Kuid lõepoolest on K. Jaani omakaitse vanem kui viieaastane, sest kaitseliidu kütirühma näol oli see olemas juba 1918. a., kuhu kuulus üle 80 tädgi ja missuõuse rühma ülemaks oli lookord leitn. V. Kampus. See kütirühm oli igatahes vääriline jõud noil segaseil päevil, mis suutis sumbutada leegid, mis kippusid vägisi tõusma eriti K. Jaani keskel asuvas Rõika ja Meleski klaasivabrikuis.

Pärast vabadussõda, aastal 1925, organiseeriti „kütirühma“ ilusal eeskujul praegune Kolga-Jaani malevkond, kuhu määrati reservleitnant J. Käosaar esimeseks pealikuks, kes jaikas malevkonna loomist täie jõu ja innuga. Õnnetuseks varises aaga J. Käosaar 27. aprillil 1928. a. põrmurüppe, ja kadunu asemele määrati K. Jaani tuntuim seltskonnategelane ja suurim organisator härra Hans Kukk, kellele andiski üle luugupeetud kindral E. Põdder malevkonna viiendal aastapäeval, 1. septembril s. a., naiskodukaitse poolt valmistatud kalli ja kauni lipu, mis sündis tõsise pidulikkusega K. Jaani ev. luteriusu kiriku pargis vanade põrnade varjus.

Lipp, mille ühel küljel on Sakalamaa maleva koikask, teisel — kunstnik Areni poolt valmistatud

K. Jaani omapära kujutus: muistne sõjatee kahe kadasikuse saare vahel, toodi piduplatsile malevkonda kuuluvate Lalsi, Soosaare ja Kaavere jaoks. naiskodukaitse esinainste poolt, kus seda õnnistasid praost Vestrén-Doll, preester Oberpahl ja mitropoliit Aleksander, põimides õnnistamiskõnedesse sügavaid isamaalisi tundeid.

Pärast õnnistamist andis Soosaare naiskodukaitse esinaine P. Michelson lipu üle kindral Põdderile, paludes see anda edasi K. Jaani malevkonnale. Luugupeetud kindral teigi seda ulatades jõuküllase kõnega lipu pealik H. J. Kuke kätte, mille viimane põlvili lastes kindralilt võttis vastu. Nii siis oli malevkonnal olemas see ühfluse, vendluse ja üksmeele suur ja ilus sümbol, mille alla jääma kutsus oma tervituskõnes kõiki isamaad armastajaid kolga-jaanlasi Sakalamaa maleva pealik kapten Eisenberg, lootes, et kolga-jaanlased tõesti isamaa ja selle lipu eest tarbekorral on valmis võitlema, kuni veel „põidlapikune poisikene on olemas“ K. Jaanis.

Määratu suure rahvaparve ees löödi hulk naelu lipuvardasse ja peeti ilusaid tervituskõnesid paljude seltside ja organisatsioonide poolt. Vabariigi valitsuse nimel tervitas aaga lipusaajaid kindral Põdder, kuna telegraafiteel soovisid õnne h- rad kaitseminister Kõster ja Viljandi-Pärnu prefekt.

Pärasi seda võttis kindral Põdder vastu K. Jaani malevkonna paraadi, kust siis Soosaare naiskodukaitse kutsutud võõrad, kindral Põdderiga eesotsas, palus lõunale, mis ta maitsekalt valmistanud suure pidupäeva külaliste auks.

Kasper Kustus.

Instruktorite kursused lõppesid.

Peastaabi juures korraldatud kaitseliidu instruktorite taktikalised ja laskeasjanduse kursused lõppesid eelmisel nädalal üldise laskevõisilusega kursantidele ja Tallinnas viibivatele maleva pealikelele Tondil. Võistluste paremaks meheks osutus instruktor A. Silber, tulles esimeseks sõjaväe- ja väikekaliibrilise vintpüssist, niisama püstolist laskmisel. Tema tagajärjed olid vastavalt 210, 241 ja 119 silma.

Ansio rist pr. Saralile.

Soome kaitseliidu ülema kindral L. Malmbergi Eestis viibimise puhul annetati naiskodukaitse Tartu ringkonna esinainsele pr. Saralile Soome kaitseliidu aumärk — Ansio rist. Olgu tähendatud, et pr. Saral on esimene naine Eestis, kes tunnistatud Ansio risti vääriliseks. Ka Soomes on Ansio risti omanikke ainult neli ja Rootsis kaks naist.

Valga malev võitis Volmari rügemendi.

Möödunud pühapäeval peeti Valgas Valga maleva ja Läti kaitseliidu Volmari rügemendi vahelisi laskevõistlusi. Pinevas heitluses tuli võitjaks Valga malev 1608 silma ja Volmari rügemendi 1528 s. vastu.

Üksiklaskmises osutus paremaks laskuriks lätlane Baitzmanns, kes saavutas 193 silma. Järgmised J. Kruustük 184 s., H. Kruustük 180 s. ja K. Roiberõ 167 s., kõik Valga malevasi.

20 senti

maksab «Kaitse Kodu» üksiknr.

Tellides 6 krooni aastas (52 nr) ehk 11¹/₂ senti üksiknumber.

Sealjuures on «Kaitse Kodu» sisurikkamaid ja elavamaid ajakirju Eestis. Hulk pilte, põnev romaani ja huvitavad kirjutised teevad «Kaitse Kodu» sobivaks iga kodaniku lugemislauale.

«Kaitse Kodu» ilmub iga laupäeval.

Nõudke talitusele hinnata proovinumbreid.

Kuupe

Maila Talvio romaan

Soome vabadassõjast. Soome keelest tõlk. H. T. (Järg 31)

— Jumal! pääsis Riikka suust ja ta pigistas kramplikult oma tusas väikese venna käsi-varsi. — Viha ja kättemaks... ei saa aru.

— Ei saa olla leige, tüdruk. See on vaba Soome sõjalaul, kas sa nüüd ei kuule. Kütid on selle teinud Liibavis... Mina võiksin lennata Jumala kaela, kui seda kuulen. Vaata, kütid on Jumala kingitus, nemand on need, kes on julgenud uskuda Soome vabadusse, nemand on need, kes on tunnud kevadet oma rinnas enne kui keegi muu... Ma pean nähtavasti kõnelema sulle, nii nagu olen kõnelenud, käies rahvast äratamas. Ei seepärast, et see palju vajaks. Seal Põhjamaal ollakse valvel. Aga siiski on vaja olnud organiseerida. Olen käinud kõnelemas, nüüd räägin sinule, sest sina pead ärkama ja korraldama asjad siin. Vaata, sõda on kaval... Ära peata mind, minul on nii lühike aeg. Sina pead kõigepealt saama aru küttide liikumisest. See on midagi õige ime-likku. Olen kõnedes kütte võrrelnud paju-dega... nii, nii pajudega. Tead, kuidas ikka olen pajusid armastanud. Ja nüüd tean miks: seepärast, et nad tunnevad kevadet enne kui keegi muu looduses. Kui ei sure vabadussõjas, siis ehk veel luuletan, nii mulle tundub. Aga kuule ometi: kas sa siis sugugi ei võiks mulle anda natuke süüa. Hirmus kõva leiba sa pakud meie rahvale... Nii, vaata, paju kasvab vee-ojade ääres ja enne kui ükski teine taim meil aimab kevade lähenemist, kuuleb paju vee sulinat sügaval maapõues. Kevad tuleb. Ja lühikese ajaga on hõbedased lilled ilmunud metsa. Kas mäletad Umme saart, seal nad ikka esimesena puhkevad... Sa võid uskuda, et kui kütid tulevad koju, siis kõik noored järgivad neile. Põhjamaal see algab, samal päeval võetakse venelastelt sõjariistad käest. Aga ole tasa, tasa... Meil ei ole relvu, see'p see on. Muidu oleks ju mäng, aga mine nüüd paljaste kätega sõjariistus salkade vastu. Rootsi tühi ei annud. Aga Saksa annab. Hindenburg ja Villem on meile heasoovlikud — mõtlevad õige, et las' laps üritab. Ja nad on ju Saksas näinud, et küttides on tuuma. Mul on kole nälg, oleksin peaaegu röövinud kassilt kausi, kui sina teda äsja köögis söötsid... Et põrmugi ei halastanud rauga-viletsa peale, kes sinult kaitset otsis. Ei oleks uskunud, et sina, jumalakartlik inimene, oled nii kõva. Noh, kuule

nüüd, hakka sa nüüd kuduma ja ketrama ja nõeluma valgekaardile. Ja mobiliseeri kõik usaldusväärsed jõud. Aga targasti ja osavasti... Too nüüd rooga, kallid laps. Ja siis läheb vanamees Viljami Toivola jälle liikvele. Vaata, mina olen klaasipuhuja Viljami Toivola ja lähen Rihimäele. Mida ma annaksin, kui pääseksin sauna.

— Sõda, sosistas Riikka raskesti, — kas peab nüüd selle võtma abiks. Kas ei ole nüüd muud abinõu...? Sõda on ju meile lootusetu.

— Ei ole. Und setzet ihr nicht das Leben ein... Aga too juba süüa! Ja siis tagasi teekonnale.

Õo möödus. Enne kui hakkas tundma päevavalgust, pidi Riikka Tuuna laskma väikese venna välja pimedusse. Ta ei usaldanud süüdata nii palju valgust, et ta oleks näinud ta nägu. Ja värvasse ei saanud teda saata. Talle ei jäänud mingit kindlust, kas poiss pääsis läbi küla. Aga mingi pimestav valgus tungis nüüd vähehaaval ta hinge ja ta kõrvus hakkas helisema see laul, mille Eino-Ilmari oli lugenud ja mis talle esimesel silmapilgul oli tundunud viha- ja kättemaksukuulutuseks. See oli sõjakuulutus vale vastu, sõjakuulutus rahva häbi vastu Soomemaal. See oli Jumala oma hää, ta kevadesaadiku hüüd piinatud rahvale. See oli vabaduse teade patus vangis hingedele.

Arvo oli ju lubanud minna kevadet tooma. Ta toob kevade!

Mõne silmapilgu tundus see kõik mitte ainult usutavana, vaid loomulikuna ja selgena. Aga mida enam vana elu paljastus talvepäeva hallis koidus, seda kaugemale lahkus öine muinasjutt. Riikka Tuuna mõtiskles voodis kuuldu üle, pannes tähele oma südame lööke ja tuttavat argipäevast tegevust kaevul, ustel ja õues. Aga kui ta siis, jalas saapad ja seljas vana nõelutud jakk, käis lumehangede keskel sauna ja köögi vahel, oli ta kindel, et oli näinud hullu, hädaohtlikku und, mida karistatakse türmi ja surmaga. Hingede vangipõlv ei ole lõppenud.

Oli siiski üks viis, mis helises ja ei tahtnud vaikida. Luuletus, mille Eino-Ilmari oli lugenud, ei olnud uni. Küttide luuletus oli tõsi.

Ta mäletas, et kuski muinasjuttus oli luik lapsele ilmutanud unes tähtsaid asju. Aga et

laps ärgates usuks une ilmutusse, laskis lind ära lennates kukkuda valge udusule ja jättis selle lapse rinnale.

Riikka Tuunalegi oli jäänud valge udusulg, luuletus, millest ta ei mäletanud muud kui:

... kui vaba on Soome rahvas.

Kes oleks uskunud, et nädala jooksul kõik võib nii muutuda. Kes oleks uskunud, et seitse päeva hiljem Kankaa kirikukülas varustutakse sõtta minema. Samad mehed, kes nädal tagasi olid veel rahulikult maganud talutubades seinakappide all, käisid nüüd sõjariistakoormate ja tühjalt ootavate sõiduriistade ümber töölisühingumaja ees, valmis viskuma istmeile ja minema sõjaseiklustesse. Seal olid Mäkimatka sulased Janne ja Jere, vabamehed Linteeni, Aaltonen ja Halme, Rajala vanemad pojad ja lisaks kümme teist noort meest. Johanssoni Karoliina otsis veel viimasel silmapilgul nõela-niiti, et paela kinnitada venna Linteeni varruka ümber, ja Rajala eit sundis poisse panema põuetasku kohvipudeli, mis ta neile oli teemoonaks toonud.

— Joote jää peal, anus ta, panin esiteks paberi sisse ja siis neli sukka peale. Ta on alles soe, ehk joote teisel pool Ummen-saart. Võtke siis kumbki sukapaar tasku. Täitsa uued sukad, ise ketrasin lõngad ja kudusin. Kohv on kindlasti veel soe Ummen-saare teisel poolel.

Keegi siiski ei kuulanud teda. Ta tütrepojad Eemeli ja Iivari ladusid teiste kottide hulgas seljakotte koormale ja jäid siis paberosse süütama moonaree ümber, kus Mirja, Niinimäe käre teenijatüdruk, istus leivakottidel, ohjad käes, valmis iga silmapilk käskima hobust hakata liikuma. See oli Tuuna vana Virma, sama, kes omal ajal oli saatnud jaama Someri peremehe ja Arvo Mäkimatka. Ta ei olnud rühma eesotsas, vaid üsna lõpuks, ja Kempainen oli kirunud, et Tuunast anti sihuke setukas. Mäkimatkast oli antud korralik hobune. See oligi rea eesotsas. Ka Someri ja Paanasegi hobuste juures ei olnud midagi laita. See hobuste asi oli tähelepanuväärne seik, sest see tõestas eritalude suhtumist punasesse liikumisesse ehk rahvarevolutsiooni.

Aaltonen ja Halme tulid uksele, püssitiku düsti. Neil olid uued jämedast villasest riided ja uued saapad. Punased paelad mütside ümber ja käsivartel hergasid toredasti. Hiiro Manta, kes nagu novembriski oli majasse võetud pere-naiseks, keksis neile järele ja küsis, kes oli oma labakindad unustanud. Need olid Aaltose. Too keerutas teda vöödeldes ja Manta kergitas end kikivarvastele ja puudutas teravat püssitiku otsa poisi seljas.

— Kumb see nüüd see jaapani on? küsis ta tähtsa näoga.

— Minul on jaapani, ütles Halme.

— Ah nii, sõnas Manta, see pussi moodi. Ei õpi ka vahet tegema, ja ime olekski.

— Põrgus õpi sihuke asi, kui oled sihukes kohas, ütles Aaltonen, tõmmates kindaid kätte. — See minu neljakandiline on vene oma, pea seda meeles.

— Noh, vaata nüüd, õpetas Halme, — sellel on külje peal sihuke õnarus, seda mööda tuleb veri hästi. See on jaapani...

— Neljakandiline on vene ja see on jaapani, kust veri tuleb hästi, kordas Manta kui õppetükke.

— Lihunikku veri, lausus Aaltonen vaikselt, nagu oleks jutt olnud väikesest vasikast, kellel tuleb hing välja võtta.

— Kas te siis tõesti ei hooli kohvist, kuuldus Rajala moori hädaldav hää, — ma ju sealt maalt käisin teda toomas.

— Meil on reisul mitmeid kohvijaamu, hüüti rühmast. — Nüüd on võim rahva käes.

— Nii, naerdi, jooge te, vanaeit, ise oma kohv. Külap revolutsioon oma rahvast toidab. Lase tüdrukud keedavad ja hüppavad, Tuunajärverannal on ju talusid ja taludes tütreid.

— Ma oleksin selle heameelega kaasa annud, hädaldas vanaeit kõigest keelust hoolimata. — Nad jäid nii pisikestena emast järele, need poisid, ja mina olen neid hoidnud... Toda Iivarit ja Eemelit, ja nende isa oli nii selle mineku vastu. Ja minagi olen neile öelnud, et...

— Olge nüüd tasa, hüüdis Johanssoni Karoliina. — Andke sukad poistele ja pistke kohv endale põske. See on vanainimesele hea.

Vanaeit siiski ei jäänud vait.

— Ma olen neile öelnud, et kes mõõga haarab, see mõõga läbi hukkub...

Moonakoorma ümber kajas naer. Mäkimatka sulane Aatu oli taskust võtnud viinapudeli ja pakkus Mirjale särakast. Tüdruk pelgas hetke: hui, ta polnud kunagi võtnud! Kuna aga nüüd tuli sõtta minna, siis pidi ometi loomust karastama. Vaevalt oli aga tuline jook läinud kurgust alla, kui ta nii koledasti krimpis nagu, et see oli kui vastsündinud lapsel, ja sihin käis kui kassil sülitades.

— Pagan seda tüdrukut.

— Ei organiseerunud tohi nii õrnad olla.

— Tema nahas istub vist küll kodanlane.

— Olge te... Üks peab ometi kaineks jääma, kui te hange kukute.

— Pergel, kas ei minda juba? hüüti kustki pahaselt. — Mida seal siis viivitatakse? On kindel käsk olla jaamas enne hommikuse rongi minekut.

— Noh, Mikko, kas võtad?

Pudel oli jõudnud noore Mikko Salenjuse kohale ja see ei teadnud esimesel hetkel, kuidas pakkumisse suhtuda. Kui juba kunagi, siis pidi ta just praegusel silmapilgul olema mees, aga ema keelud kõlasid tal veel kõrvus. Isagi tuli

samal hetkel seest ja heitis emaga nõusse, tähendades, et poisile ei maksa pakkuda: ta pole sellega veel harjunud. Mirjagi viskus ühelt poolt leivakotte teisele ja sõnas poisi rõõsale põsele patsutades:

— Ta on ju veel laps.

Siis haaras Mikkot kuum vimmi, ta raputas tüdruku käe eemale, nagu oleks see olnud mõni söödik, ja astus sammu sinnapoole, kuhu pudel oli kadunud. Ta sirutas väriseva käe ja sai pudelist kinni. Kogu ta mehisus oli hädaohus ja päästa võis seda ainult sel kombel.

— Kae, kae, see poiss on juba valmis sõjamees.

— Võib-olla ei pööragi Manta seltsis tagasi, vaid lähed väerinnale?

Imelik tuli oli läbistanud poisi liikmed. Hetke hoidis ta silmad kinni. Mirja käsi oli juba jälle ta lõua ääres ja poiss ei takistanud seda.

— Ei, ei mina Mikkot lase, kõneles tüdruk. — Eks ole, me saadame poisid jaama ja toome siis hobused koju. Õige küll, ei keegi seda jõuku üksinda koju too, Mäkimatkast ja Somerist on ju noored hobused saadetud. Me lähme siis Mikkoga üheskoos väerinnale. Või kas arvate, et ma ei oska, kui vaja, pükse jalga tõmmata!

Naerjad olid nüüd tüdruku pool.

Noor Mikko selgis natuke ja vaatas isale. Isa aga seisis seljaga tema poole ja ajas juttu, nagu poleks midagi juhtunud.

— Mina pääsen üksigi! hüüdis poiss tülikumana ja paiskas Mirja käed õlalt, — ei mul ole ämmasid vaja kaasa!

Ta sai nüüd naerjad oma poole ja jatkas ägedalt:

— Ja teiseks: jäängi sellele matkale, kui leian selle sobiva olevat. Kui te hobustega koju ei saa, siis laske nad kihutavad mööda Tuuna järve, seal ruumi küll. Mis neist kodanlaste hobustest hoolida!

Naerdi jälle. Kõik ei olnud siiski selles rühmas. Mõned poisid käisid üsna üksi ja suitsetasid. Venelasi tuli kohale. Johan Kits oli nende hulgas. Ta küsis Salenjusele, mida oodatakse, ja sai kuulda, et Kempainen ja Johansson olid läinud hoiupangast raha tooma. Kaupmees ei olnud üleile võtmeid annud ja eile oli ta reisil olnud. Oli võimalik, et tuli lukud lahti murda. Nii, oli karta hiljaksjäämist, koormad polnud kerged. Et see Huoponen julgeski!

— Kuhu need meie poisid läksid? kordas Rajala vanaeit, hoides kohvipudelit vastu õlga nagu last. — Ei tule head, ei tule head. Oleksid vähemasti selle pudeli võtnud. Kohv seisab siis soe, kui paned enne paberit ümber. Relanteri proua, kadunuke, õpetas seda.

(Järgneb).

Toimetaja A. Burmeister.

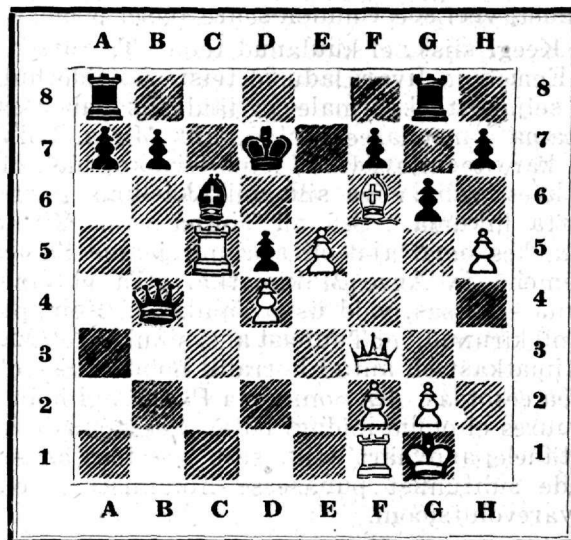
A. Nimzowitsch, Karlsbadi maleturniiri võitja.

Karlsbadi maleturniir, mis oli terve ilma maletajaskonna huvipunktiks, andis üllatavalt võidu Aron Nimzowitschile 1,5 punktiga. Oma mõjuva omapärasusega mängus on ta kerkinud maailma parimate hulka. Temast tahapoole jäid sarnased tuntud nimed, nagu Capablanca (14½ p.), Spielmann (14½ p.), Rubinstein (13½ p.), dr. Widmar (12 p.), dr. Euve (12 p.), prof. Bekker (12 p.), Grünfeld (11½ p.), Mattison (10½ p.), Canal (10½ p.). Teised tuntud nimed jäid hoopis auhinnata. Turniirist võttis osa ka naisilmameister prl. Menschik, kes pidi aga viimase kohaga leppima. Toome allpool partii Nimzowitschi ja naismaletaja vahel, mis küllalt huvi peaks äratama.

Partii. Prantsuse avang.

Valged: Nimzowitsch. Mustad: prl. Menschik.

Mustad.

Valged.

1. e2—e4, e7—e6 2. d2—d4, d7—d5 3. e4—e5, c7—c5 4. Ld1—g4, c5:d4 5. Rg1—f3, Rb8—c6 6. Of1—d3, Ld8—a5+ 7. Rb1—d2, Rg8—e7 8. 0—0, Re7—g6 9. Vf1—e1, Of8—e7 10. h2—h4, Oe7—f8 11. h4—h5, Rg6—e7 12. Rd2—b3, La5—c7 13. Rb3:d4, Rc6:d4 14. Rf3:d4, Oc8—d7 15. Oc1—g5, g7—g6 16. Va1—c1, Re7—f5 17. Og5—f6, Vh8—g8 18. Od3:f5, e6:f5 19. Lg4—e2, Le7—b6, 20. c2—c3, Of8—c5, 21. b2—b4, Oc5:d4 22. c3:d4, Od7—c6, 23. Ve1—c5, Ke8—d7. 24. Le2—f3, Lb6:b4 25. Ve5:d5+! Kd7—e8, 26. Ve1—c1! Oc6:d5 27. Lf3:d5, Lb4—b6, 28. Ld5—f3, g6:h5, 29. Lf3—a3! Lb6—e6, 30. Ve1—c7. Must alistus.

Huvitav partii!

E E S T I KOMMERTS PANK

PEAPANK: Tallinn, Suur Karja 7.

Osakonnad: TARTU, VILJANDI, PÄRNU,
VALGA, PETSERI, NARVA JA HAAPSALU.

Peapangal oma telefoni keskjaam väljakutsega
„KOMMERTSPANK“.

Peale selle otseühendus panga juhatus-
sega, telefonid nr.nr. 9-89, 1-57 ja 22-09.

TELEGRAAFI AADRESS: K O M P A.

Sissemakstud põhikapital
Kr. 1.400.000

Võtab raha hoiule

ja maksab kõrget ajakohast protsenti.

Annab laene

vekslite, obligatsioonide ja mitmesuguste väärtuste
kindlustusel.

Ostab ja müüb

välisraha ja tshekke, Eesti Hüpotegi Panga pantlehti,
Eesti 1927. a. välislaenu pabereid.

Saadab raha

teistesse linnadesse kodu- ja välismaal.

TOIMETAB KÕIKSUGU PANGAOPERATSIOONE.

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades, alevites ja täht-
samates välismaa linnades.

Kiire pangatalitus.

PANGA JUHATUS.

KREDIIT PANK

ASUTATUD 1907. AASTAL.

Põhikapital Kr. 1.290.000.—
Tagavarakapitalid „ 612.000.—

Juhatus: Tallinnas, S. Karja tän. 20.
Telef. keskjaama väljakutse: KREDIITPANK.

O s a k o n n a d:

Abjas, Antslas, Haapsalus, Hiiu-Keinas, Jõhvis, Narvas, Nõmmel, Tapal, Tartus, Türil, Viljandis ja Võrus.

Toimetab kõiksugu pangaoperatsioone.

Põllumajanduslik Keskühisus

„ESTONIA“

Peakontor: Tallinn, Jaani tän. 6

Telegr. aadr.: „ZENTRESTONIA“

Kõnetraadid: juhatus — 18-91, 20-94, 25-19, kaubaosak. — 20-90, võikaub. osak. — 33-65.

Oma kapitali üle 600.000 krooni

Liikmeid-piimatükinguid 215

Ostab piimatalitustelt võid, kaseiini ja muid piimasaadusi, soovitab piimatalitustele piimatööstusmasinaid ja tööstustarbeid, karjapidajatele jõutoitu

Oma kauplused Tallinnas: 1) Jaani t. 3 — Tel. 8-45
2) Müüri vahe 10 — „ 23-09
3) C. R. Jakobsoni 4 — „ 5-18

Müügil või, piim, juust, munad, vorstid, singid, konservid jne.